

Tutu ni chaa Pablo nuu yiví Roma

Kanxia'u Pablo nuu yiví ka kandixia ñuu Roma

¹ Ru'u kuu Pablo ja junukuachi ri nuu Cristo Jesús, chi Yandios ni nakaji ya ru'u ja kuu ri ñin apóstol, ti ni nakaji ya ru'u ja na ka'an ri jnu'un va'a Yandios siki Cristo Jesús. ² Ti undi nuu ni chisojnu'un Yandios siki Cristo Jesús. Ni chisojnu'un ya un nu ni ta'u ya jniñu nuu profeta na jana'an ja na chaa maa da jnu'un un, ti yukan ni kenda tutu Yandios. ³ Ti nuu tutu un ni ka jani da jnu'un siki Se'e Yandios. Ti Se'e Yandios un, suni ni kuu ya ñin ñanijna'an rey Israel na jana'an ja ni nani David. ⁴ Ti maa ya ni ndoto ya ma'ñu ndiyí ni sa'a Espíritu Santo, ti jiin jniñu ña'nu un ni xna'an ndaa Yandios ja Jito'yo Cristo Jesús kuu maa Se'e Yandios. ⁵ Ti maa Jesús ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri ja na kuu ri ñin apóstol. Maa ya ni chindee ya ja na kuu ri jiin jniñu ña'nu un ja ka'an ri jnu'un siki Jesús nuu taka ga yiví inga nación ichi fuera nación Israel. Ti sia'an kuu ja ka kandixia i jniñu ña'nu ni sa'a Jesús nava na kundatu i jnu'un ya. Ti yukan na koo ña'nu ga sivi Jesús ma'ñu yiví un. ⁶ Ti maa ra naa ra, ja kuncha ra ñuu Roma, ka kuu ra sava yiví un, chi ni nakaji Yandios ja na yiví ra jiin Cristo Jesús.

⁷ Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja kanchuku ra ñuu Roma, nuu maa ra ja kunda'u ini

Yandios, ja ni nakaji ya ja na kundaa ini ra ti na siin ra nuu ichi Yandios.

Ja kuni Pablo ki'in da Roma

⁸ Xnakan ka'an ri ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra, chi ka kandixia ra Cristo Jesús. Ti jika kua'an jnu'un siki nasa kandixia ra Jesús. ⁹ Ti maa Yandios kua'a jandaa ja nini jikanta'u ri nuu ya ja kuu maa ra naa ra, ti nuu maa Yandios kuu ja janukuachi ri ti ka'an ri jnu'un siki Cristo Jesús, ti sa'a ri jniñu un jiin ni ini ni añu ri. ¹⁰ Ti nini jikanta'u ri nuu ya ja na jaa ri nuu kanchuku ra. Nini jikanta'u ri ja na kachi ya ti na kee ri ja'a, ti na kukuee kin ri ichi ja na jande'e ri ro'o naa ra.

¹¹ Kundio ini ri kinde'e ri ro'o nava na xna'an ri jnu'un ya nuu ra, ti na chindee Espíritu Santo ja chaku va'a ini ra jnu'un un. Yukan ti na kituu ini ra jiin jnu'un ya. ¹² Ko ansu kituu ini maa ñn ni ro'o naa ra, chi suni kua'a yo jnundee ini jna'an yo naa yo nava na kandixia ndaa yo, ti siuku yo jnu'un Jesús. ¹³ Ti na kachi ndaa ri nuu ra ñani ri ja kandixia Jesús yukan, ja kua'a jinu nuku'un ini ri ja jande'e ri ro'o naa ra, ko nini jasi ya ichi ti undi vijna. Kundio ini ri ki'in ri ñuu ra ja na ka'an ri jnu'un Yandios siki Cristo Jesús, ti na nakani ini yivi ñuu ra ti na kandixia i Jesús. Sia'an ni jna'an ma'ñu yivi inga nación nuu ni ka'an ri jnu'un Jesús, ti suni sia'an kundio ini ri nu na jaa ri ñuu ra. ¹⁴ Chi ndiso ri jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios siki Jesús nuu taka yivi. Ni chayika Yandios ru'u ja ka'an ri jnu'un Jesús nuu yivi tu'va jiin nuu yivi tu tu'va. ¹⁵ Ja yukan kuu ja kuñukuu ini ri ka'an ri jnu'un Jesús nuu ro'o naa ra ja kanchuku ra ñuu Roma.

Iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo

¹⁶ Ru'u Pablo, tu kukanuu ri ka'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu yiví taka ñuu, chi jiin jnu'un maa Yandios skandixia ya yiví nava na kandixia i nuu Jesús, ti sia'an na kendo keta'u i. Xnakan ni skandixia ya kua'a yiví hebreo ja janta'u i Jesús, ti vijna suni skandixia ya kua'a yiví inga nación ja na kuenta'u i jnu'un Jesús, ¹⁷ chi jiin jnu'un siki Cristo Jesús kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo, chi vijna iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi yo. Ko nu kuni yo ni'in yo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo, iyo ja na kandixia ndaa yo jnu'un Yandios siki Cristo Jesús, chi sia'an kachi tutu ii Yandios nuu kachi: “Taka yiví ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, nuu yiví un kachi Yandios ja iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi i, ti yiví un na kendo keta'u i, ti na kuchaku i ja kuu saa ni”, kachi tutu.

¹⁸ Yukan kuu ja jiin Yandios ja kancha ya andiví, chi kuiti xaan ini ya nuu taka kuachi, ti ni nuku'un ini ya ja kua'a ya nundo'o nuu yiví ja iyo kuachi. Ni jna'nu ndatu ya taka yiví ja iyo kuachi, ti na kua'a ya nundo'o nuu taka yiví ja tu yíñu'un i jnu'un ya, nuu yiví ja nini ka sa'a i kuachi. Kandio ini ja sa'a i kuachi, ti jiin kuachi un ka jasi i jnu'un ndaa Yandios. ¹⁹ Siukan ka jasi i jnu'un va'a Yandios vasu nakuni ndaa i ja maa Yandios ni xnukoo ya ñuyiví yo. Nakuni ndaa i chi maa Yandios ni xna'an ya i. ²⁰ Vasu tu ndijin maa Yandios, ko chaku va'a ini i ja kancha Yandios ti iyo ña'nu xaan ga nuu ya. Sia'an kuu chi ndijin ndaa taka jniñu ña'nu ni sa'a Yandios ini ñuyiví ja'a, ti chaku va'a ini i ja maa Yandios ni sa'a ñuyiví ja'a. Yukan kuu

ja tu kuu nasa ka'an i ja tu iyo Yandios. ²¹ Chi undi na ni sa'a Yandios ñuyiví ni ka jini va'a ja kancha Yandios, ko ka ja'a i ja yíñu'un nuu ya, ni tu nakuanta'u i nuu ya ja kuu taka ja ja'a ya nuu i taka kivi. Chi ñini kandio ini i ja ni'in i taka jnu'un ichi fuera jnu'un Yandios ti kuandatu i jnu'un ndeva'a un. Yukan kuu ja ni kuñaa inijnuni i ja tukaa nakuni i jnu'un Yandios, ni tu chaku ini i jnu'un un. ²² Ka ka'an i ja mani yiví ndichi ka kuu i, ko su'va ka kuu i mani yiví ñaa. ²³ Tu ka kuni i kua'a yíñu'un nuu Yandios ja maa ya kuña'nu ga, ja tu naa kuiti naa ya. Su'va kuu ja ni ka sa'a i taka nuu santu. Ni ka sa'a i santu inga chaa ja ka ji'i. Suni ni ka sa'a i santu saa un, jiin koo, jiin kuiti ka jika ti ndi kuun si'in.

²⁴ Yukan kuu siki taka kuachi un, ti sia Yandios maa i ja na sa'a i taka jniñu ndeva'a ja kandio ini i. Ni sia ya maa i ja na sa'a i sava'a ni ga jniñu ndeva'a nanu ina, ja na ka sajña'an jna'an i. ²⁵ Tu ni kandixia i jnu'un ndaa Yandios, chi su'va ni kandixia i mani jnu'un xndoña'an. Yukan ni nuku'un ini i ja chiñu'un i taka ndajniñu ni sa'a Yandios ansu yíñu'un i maa Yandios, vasu maa ya kuu ja ni sa'a ya taka ndajniñu ja iyo, ti maa ya kanuu ga jiin ja kuña'nu ga maa ya ja kuu ja kuu saa ni. Sia'an na koo.

²⁶ Ja yukan maa Yandios ni sia ya i ja na sa'a i taka jniñu kue'e ja kandio ini ka sa'a i. Chi undi ñasi'i ni ka sama ña maa ña si'i, ti ni kivi ña jiin jniñu kue'e. ²⁷ Suni sia'an siki chaa ni ka sia da maa da jajniñu jiin ña'an, ti ni kundio ini da ka sa'a da taka jniñu ndeva'a jiin jna'an yii da. Ti ni ka saña chaa jiin chaa. Ti ini yiki kuñu da ni ni'in da ta'u ja

kondo'o siki ja kuu jniñu kue'e ndeva'a ni ka sa'a da.

²⁸ Ja yukan kuu jiin yivi un, ja nuku'un ini i ja tukaa chiñu'un i jnu'un Yandios. Yukan ti ni sia ya i, ti ja'a ya jnu'un nava na nduñaa inijnuni i, ja ka ndo'o ini i taka jniñu ndeva'a ka kuni sa'a i. ²⁹ Yukan kuu ja nini ka ndo'o ini i ja sa'a i sava'a ni ga jniñu ndeva'a. Kundio ini taka nuu kuachi ja ka jika i naa i. Ka kuni kenchia i ndajniñu inga yivi. Nini ka ndo'o ini i siki jniñu ndeva'a ka sa'a i siki inga yivi. Kandio ini ti nuku'un ini ja sa'a i taka jniñu kue'e. Mani ja kukuasun ini i. Ka ja'ni i ndiyi. Ka kanaa maa i. Ka xnda'u jna'an i. Nanu kini ja ka kua'an ja ka vaji. Ka ka'an xe'e i jnu'un ndeva'a siki jna'an. ³⁰ Suni ka ka'an jnu'un siki jna'an i yee yukan. Ka jito u'u i Yandios jiin jnu'un ya. Ka ka'an ndeva'a i nuu jna'an i, ti ka sa'a i jniñu kue'e. Ka nduvixi ini. Nini ka nduku i inga nuu jniñu ndeva'a ja ka sa'a i. Kuni'in ini i nuu tata i nuu nana i. ³¹ Ni nduñaa inijnuni i ja tukaa chaku ini nava kuu ja va'a jiin nava kuu ja tu va'a. Tu ka siuku jnu'un kee yu'u i. Tu kunda'u ini i nuu inga yivi. Jankivi ndumani nu ka kanaa i jiin jna'an i. Tu kunda'u ini i nuu yivi nda'u. ³² Ko jandaa kuu ja ka jini va'a yivi un taka jnu'un Yandios siki jniñu ndeva'a ka sa'a i. Chaku va'a ini i ja ta'u jniñu Yandios siki jniñu ndeva'a un ja taka yivi ja ka sa'a i un, kachi ya ja na naa i. Ko vasu yukan ka jini yivi un, ko nini ka siin i jiin jniñu ndeva'a un, ti ka ndajnu'un i jiin inga yivi ja suni sia'an ka sa'a i.

Nasa sa'a jandaa siki kuachi

2

¹ Nusa ti nu ñn yiví ja suni sia'an sa'a i jniñu ndeva'a un, ¿xi kuu ka'an i kuachi siki jna'an nu? Chi nu sia'an kuu ti suni sa'a i kuachi un, jandaa kuu ja jna'nu ndatu i siki ñn ni kuu kuachi ka sa'a i. ² Chi ja ka jini yo ja Yandios, sa'a ndaa ya ti kachi ya ja jna'nu ndatu taka yiví ja ka sa'a i jniñu ndeva'a un. ³ Ka'an kuachi i siki jna'an vasu ñn ni kuu kuachi ka sa'a. Sia'an ti na kachi Yandios ja jna'nu ndatu maa. ⁴ Vanuxia ja tu yachi kuiti ini ya nuu yo, ni tu yachi ja kua'a ya nundo'o nuu yo, ko iyo yiví ja skexiko i Yandios, vasu ndixia ndaa kuu ja va'a xaan ini ya jiin yo. Skexiko i Yandios ja kunda'u ya yo'o, ti tu ka sa'a i ja kundio ini ya ja nakani ini yo nuu kuachi yo. ⁵ Ko iin kua'a yiví ja tu ka jandatu i nuu jnu'un Yandios. Kuni'in xaan ini, ti tu ka kuni nakani ini nuu kuachi. Ti jandaa ndixia kuu ja yiví un ka nakaya i nundo'o ja kuu maa i naa i, ti nundo'o un na chaa nuu i nuu kivi ña'nu un nu na sa'a jandaa Yandios jiin ndi yiví ini ñuyiví ja'a. Nu kivi ña'nu un na kachi Yandios nau kuu yiví va'a jiin nau kuu yiví ja tu va'a. Ti nuu kivi un na taji ya nundo'o xaan siki taka yiví ja kuni'in ini i, ja tu kuni ka nakani ini i nuu kuachi i. ⁶ Ti na cha'u ya nuu ndi ñn ndi ñn yiví nava jniñu ni sa'a i. ⁷ Na kua'a ya ta'u nuu sava yiví ja kuchaku i ja kuu ni kani, chi tu ni xndi'i ini i ka sa'a i jniñu va'a, ti ni ndio ini i kuchaku i saa ni, ti ni ndio ini i ja ni'in i ta'u nuu maa Yandios ja na nduña'nu i ñuu nuu ta'u ya jniñu. ⁸ Chi su'va, na taji ya ñn nundo'o xaan nuu taka yiví ja ni kuni'in ini i siki jnu'un ya, ja tu kuni kuandatu i jnu'un ndaa ya, chi kandio ini i ja siuku i jnu'un yakuaa. Kiti ini Yandios jiin

yiví un, ti na taji ya nundo'o xaan síkí i.

⁹ Ti jandaa ndixia kuu ja nuu taka yiví ka sa'a i jniñu ndeva'a, nuu yiví un na taji Yandios nundo'o xaan, ti nu nchaa nundo'o ka'nu xaan un, ti na ndí'i xaan ini i. Ti kanuu ga na taji ya nundo'o xaan nuu yiví hebreo, ti suni sia'an na taji ya nundo'o nuu yiví taka ga nación. ¹⁰ Chi su'va na kua'a ya ta'u nuu yiví ja ka sa'a i jniñu va'a. Na kua'a ya ta'u ja na nduña'nu i nuu ta'u ya jniñu, ti na kondee kosii ini i. Ti kanuu ga ja kua'a ya ta'u un nuu yiví hebreo, ti suni sia'an nuu yiví taka ga nación. ¹¹ Chi Yandios tu nde'e ya nuu nasa kaa iin iin yiví, chi iin nuu sa'a ya ndaa jiin taka yiví. ¹² Yukan kundaa ndixia chi taka yiví ka sa'a i kuachi. Vasu tu ka yí'i chíi ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko jna'nu ndatu i nuu Yandios, ti na kua'a ya nundo'o nuu i ja na naa i. Ko taka yiví ja ka sa'a i kuachi ja ka yí'i i chíi ley Moisés, suni sia'an jna'nu ndatu i nuu Yandios, chi jiin maa ley Moisés un na sa'a ndaa ya kuachi i. ¹³ Yukan kundaa chi vasu kua'a yiví ni ka jini so'o i nuu jnu'un ja ka'an ley ni ja'a ya nuu Moisés, ko nini na kachi Yandios ja jna'nu ndatu yiví un síkí kuachi i. Ko síkí yiví ja ka siuku ndaa i jnu'un ja ka'an ley Moisés, na kachi ndaa Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yiví un ja kuu kuachi i.

¹⁴ Ti jandaa ndixia kuu ja yiví taka ga nación tu ñava'a i tutu ley ni ja'a Yandios nuu yiví hebreo. Ti yiví taka ga nación un tu ka jini kuiti i ni iin junu'un ley Moisés un. Ko nu ka sa'a i iin ni kuu jiin jnu'un ja ka'an ley un, yukan kuni ka'an ja ka siuku i maa ley injnuni i. Ja yukan kuu ja ka ñava'a i iin ley maa i. ¹⁵ Yukan kuu nu ka sa'a i iin ni kuu jnu'un ja

ta'u ley Moisés, ti ka jini va'a yo un ja #n ni jnu'un ja ka'an ley Moisés, suni yoso jnu'un un inijnuni i, vasu tu ka ñava'a i tutu ley ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ti sia'an ni kuu ja maa inijnuni i kuu nanu #n testigo, ti iyo uu jniñu ja sa'a testigo un. Ka'an kuachi siki i nu ka jani i #n jniñu kue'e xi xndaku ja kuva'a nu ka jani i #n jniñu va'a.

¹⁶ Ti chaa #n kivi ña'nu, ti nuu kivi un, ti na kundee maa jnu'un Jesús ni ka'an ri ja sandaa Yandios taka jnu'un yisa'i ni jani ini taka yivi jiin taka jniñu yisa'i ni sa'a taka yivi. Ti maa Cristo Jesús na kua'a ya nundo'o nuu taka yivi ja ni sa'a jniñu ndeva'a un.

¹⁷ Vijna na kachi ri nuu ro'o naa ra ja vixi ini ra ka kuu ra yivi hebreo. Ka vixi ini ra ja maa Yandios ni ja'a ya ley ya nuu chaa ña'nu na jana'an ja nani Moisés, ti yukan kuu ja ka ndo'o ini ra ja maa Yandios janta'u ya ro'o. Ti vixi xaan ini ra ja maa #n ni Yandios ja ka nchañu'un ra. ¹⁸ Ti ro'o ja ka kuu ra yivi hebreo, ka chaku va'a ini ra maa jnu'un ta'u Yandios nuu ra. Ja ni ka skua'a va'a jnu'un un, ti yukan kuu ja kuni nakaji ra ma'ñu nava kuu jniñu va'a jiin nava kuu jniñu ndeva'a. Sia'an ka kuni ka sa'a ra, chi nini ka jiniso'o ra nuu jnu'un ley Moisés.

¹⁹ Yukan kuu ja ni nduvixi ini ra, ro'o ja ka kuu ra yivi hebreo, ti ni nuku'un ini ra ja maa ra kutu'va xaan ja kuni xndaku ra nuu yivi taka ga nación ja tu ka jini kuiti i. Ka kandixia ra ja va'a na xndaku ra nuu yivi ja kanchuku i nanu yivi ka jika i ñuñaa, ja tu ka jini kuiti i. ²⁰ Ka ka'an ra ja ka ñava'a ra maa ley Yandios ni ja'a ya nuu Moisés. Ja yukan ti ka ndo'o vixi ini ra ja ka jini ndaa ra taka jnu'un

ndichi, jiin ja iyo ichi ra ka xndaku ra nuu yiví ja tu jini kuiti i jnu'un un. ²¹ Yukan ti ro'o naa ra, ja ka kuu ra yiví hebreo, ja ka ndo'o vixi ini ra ja va'a xaan xndaku ra ley Moisés nuu yiví taka ga nación, ¿ti nasa kuu ja tu ka jandatu kuiti ra ley un nusa? Ti ka xna'an ra taka ga yiví ja tu sakui'na i, ¿ti nasa kuu ja suni sia'an ka sakui'na ra naa ra nusa? ²² Ka xna'an ra ja koto kusikincha jna'an i, ¿ti nasa kuu ja suni sia'an ka yisikincha jna'an ra maa ra? Tu kandixia ra santu, ko ka sa kui'na ra ndajniñu nuu veñu'un santu un. ²³ Ka ka'an ra vixi ja ñava'a ra maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko skexiko ra maa Yandios nu tu ka siuku ndaa ra jnu'un ya ja ta'u ley un. ²⁴ Ti jandaa ndixia ja sia'an yoso nuu tutu ii Yandios nu ka'an: “Yiví taka ga nación ka ka'an ndeva'a i siki maa Yandios, ti sia'an ka'an i ja siki jniñu ndeva'a ka sa'a ro'o yiví hebreo.”

²⁵ Ko vatuni nu ka kuu ra yiví hebreo, ti ni ka ni'in ra marca yiki kuñu ra, ti ka siuku ra jnu'un Yandios ja ta'u ley Moisés nuu ra naa ra. Ko nu tu ka siuku ndaa ra jnu'un ja ta'u ley un, ti ni nduu ñin nuu jiin yiví taka ga nación ja tu jini kuiti siki ley un. ²⁶ Ti siki yiví taka ga nación, nu ka siuku i jnu'un Yandios nuu ley Moisés, vasu tu ka ñava'a i ley un, ni ja ni ka ni'in i marca yiki kuñu i, nusa ti na kachi Yandios ja ni ka nduu kanuu jiin yiví hebreo. ²⁷ Ti vasu yiví taka ga nación ja tu ka ni'in da marca yiki kuñu da, ko ka siuku da jnu'un ley Moisés, ti yiví na kankuachi da siki ro'o naa ra ja ka kuu ra yiví hebreo. Ka ñava'a ra tutu ii ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko tu ka siuku i ley un. Ti yukan kuu maa kuachi ja ncha nuu ro'o naa ra ja ka kuu ra yiví hebreo. Maa kuachi un kuu ja

ñava'a ra ley un ja ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko tu ka siuku ra un.

²⁸ Ti jandaa kuu ja maa yiví Yandios ja ka yí'í i jiin ya, ti tu nakuni yo ja maa ñin ni yiví hebreo kuu ja ni ka ni'in da marca yiki kuñu da, ²⁹ chi maa yiví Yandios kuu yiví ja ka ñu'un ini da jiin jnu'un ndaa. Nuku'un ini da ka siuku da jnu'un ya. Ti tu ka siuku da maa ñin ni jnu'un ley Moisés, ja na ni'in da marca yiki kuñu da, chi jiin ni ini ni añu ka siuku da jnu'un Yandios un. Ti vasu tu ka janta'u i yiví ñuyiví ja'a, ko maa Yandios janta'u ya maa da naa da.

3

¹ ¿Nusa ti nasa kuu ja kendo va'a ga yiví hebreo ja kuu yiví taka ga nación, ja ni ka ni'in yiví hebreo ñin marca yiki kuñu da? ² Ko iyo kua'a jnu'un ja kanuu xaan kuu yiví hebreo, ti jnu'un kanuu ga kuu ja ni kivi ini nda'a da jnu'un Yandios, ja ni tatu ya nuu da jiin jnu'un ya.

³ Ti vasu kua xaan yiví hebreo tu ni ka siuku jnu'un Yandios un, ¿yukan sa'a ja Yandios tukaa kundee ya jnu'un ni chiso ya nu? ⁴ Ko tu kuiti yukan, chi su'va Yandios mani ndaa ka'an ya. Ti vasu kua xaan yiví mani jnu'un xndoña'an ka ka'an, ko Yandios niní kundee jnu'un ni chiso ya. Yukan yoso nuu tutu ii:

Ka'an yiví ja iyo ndaa jiin taka jnu'un ka'an ni, ti kundee ni nuu yiví ka'an siki.

Kachi tutu.

⁵ Ko iyo yiví ka ka'an ja va'a ka sa'a yo kuachi, ja tu siuku yo jnu'un Yandios, chi jiin yukan na kuni ndi'í yiví ja iyo ndaa Yandios ti mani jniñu

cue'e ka sa'a yiví ñuyiví ja'a. Ka kachi i ja ndí'i yiví na nakuni i ja jiin kuachi yo ka junukuachi yo Yandios, chi jajniñu kuachi yo ja xna'an ja iyo mani ndaa nuu Yandios. Nusa ti kachi yiví un ja tu va'a sa'a Yandios nu taji ya nundo'o nuu yo, chi ka kachi i ja ka chindee yo Yandios jiin kuachi yo. Ko ru'u Pablo kachi ri ja jnu'un un kuu mani jnu'un ka ka'an sava yiví, ansu maa jnu'un kandixia ri. ⁶ Tu kandixia kuiti ri jnu'un un, chi nu siukan sa'a Yandios, ti tu kuu ja maa Yandios ka'an kuachi siki yiví ñuyiví ja'a, ti taji ya nundo'o nuu i.

⁷ Ti suni iyo yiví ja xndaku ja tu va'a sa'a Yandios un kankuachi ya siki i, ti taji ya nundo'o nuu i, chi ka xndaku i ja ka chindee Yandios jiin jnu'un xndoña'an. Ka xndaku i ja nu inga yiví ka jiniso'o i jnu'un xndoña'an, nusa ti chaku va'a ini i ja jnu'un Yandios kuu mani jnu'un ndaa, jiin ja jandaa ndixia ja Yandios kuña'nu ga. ⁸ Ti vasu jandaa kuu ja sava yiví ka xndaku da sia'an ni, ko ru'u Pablo, tu kandixia kuiti ri jnu'un ja ka xndaku yiví un, vasu iyo yiví ja ka'an da siki ru'u ja siukan suni xndaku ri nuu yiví naa i. Nusa ti nu sia'an kuu nava ka xndaku sava yiví un, ti va'a ga ja na sa'a yo mani jniñu kue'e ti yukan na kachi Yandios ja mani yiví va'a ka kuu yo. Chi su'va tukaa kuanka'nu Yandios jiin yiví ja xndaku i sia'an ni, chi na kendo jna'nu ndatu i, ti na taji ya nundo'o nuu i naa i.

Tu iyo ni ñin yiví ndaa nuu Yandios

⁹ Nusa ti maa yo ja ka kuu yo yiví hebreo, ¿va'a ga yo'o nuu Yandios ja kuu yiví taka ga nación? Tu ka kuu kuiti sia'an, chi kaji ni kachi ri ja ndí'i yiví

ka yí'i xaan i jiin kuachi, vasu ka kuu i yívi hebreo xi yívi taka ga nación. ¹⁰ Chi sia'an ni yoso nuu tutu ii Yandios:

Tu iyo yívi ndaa, ni ñn.

¹¹ Tu iyo ni ñn yívi ja chaku ini i jnu'un ja ta'u Yandios.

Ni iyo ñn yívi ja nduku ndee na kivi ini ichi Yandios.

¹² Ndi'i yívi tu ka siuku i ichi ya. Chi su'va ni nakaji i mani ichi yo'o.

Kandio ini i ka sa'a i mani jniñu ndeva'a. Tu iyo ni ñn yívi kundio ini i jniñu va'a.

¹³ Ka kuu i nanu ndiyi ni kuxiko.

Tu kuajniñu jnu'un ka ka'an i, chi mani jnu'un xndoña'an ka ka'an i.

Xaan tachi yu'u i nanu yu'u kuiti xaan.

¹⁴ Yi'i jnu'un tasi un yu'u i. Yi'i jnu u'u yu'u i.

¹⁵ Ka jajna'an ini i ka ja'ni i ndiyi.

¹⁶ Kanchuku i nanu ja skiti ini ña'an.

¹⁷ Tu kuni kunchuku mani jiin jna'an i.

¹⁸ Tu jandatu i ni ñn jnu'un Yandios, chi tu kuiti ka yiñu'un i jnu'un ya.

Kachi tutu.

¹⁹ Nusa ti jandaa ndixia kuu ja taka jnu'un Yandios un, ja ka'an ley un, ka'an nuu tendi'i yívi, chi taka yívi ka yi'i i jiin jnu'un ley ya un. Sia'an kuu nava ni ñn yívi nama maa i ja kankuachi Yandios siki i, ti ja kachi ya ja jna'nu ndatu i. ²⁰ Na kachi ndaa Yandios ja ñn yívi ja tukaa jna'nu ndatu i vasu kundio ini i ka siuku i taka jnu'un ni ta'u ley Moisés un, chi ni kenda ley un ja na xna'an kaji siki nava kuu kuachi, jiin ja jna'nu ndatu tendi'i yívi nuu Yandios siki kuachi un.

Na nita'u yo nu kandixia yo Jesús

²¹ Ko vijna tu kachi ya ja kendo va'a ndaa nuu ya nu ka siuku ndaa yo ley Moisés. Chi vijna ni kenda ndijin nasa kuu ja maa Yandios kuu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo nuu ya siki kuachi yo. Ko suni sia'an ni ka ka'an jnu'un ley Yandios ja ni ja'a ya nuu Moisés jiin jnu'un ya ni ka ka'an profeta na jana'an. ²² Nusa ti na kachi Yandios ja taka yivi na kendo keta'u i nuu ya nu kandixia ndaa i ja Cristo Jesús ni ji'i ya ja na chunaa ya kuachi i. Chi unuu nuu Yandios kuu ndi'i yivi ñuyivi ja'a. ²³ Chi ndi'i yivi ni ka sa'a i kuachi, ti yukan kuu ja tukaa janta'u Yandios maa i, chi maa ya kuña'nu xaan ga ja tu kuni kuantu'u ni ñn yivi jiin kuachi. ²⁴ Ko kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i nuu ya siki kuachi i. Sia'an kuu ja kachi Yandios, chi ma ñn ni maa ya ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya, ti sia'an ni ni chunaa ya kuachi yo. ²⁵ Ti taji Yandios Jesús na kuū ya nuu nda'a cruz nava na ndumani ya jiin yo'o, ja tukaa kuiti ini Yandios nuu yo siki kuachi yo. Ko iyo ja na kandixia ndaa yo ja Cristo ni jati ya niñi ya. Ti nu kandixia yo un ti tukaa kuiti ini ya nuu yo siki kuachi yo. Ti nu ni ji'i Jesús yukan, ti ni kenda ndijin nava ni sa'a Yandios. Sia'an ti iyo ndaa nuu Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yivi siki kuachi i. Yukan ni sa'a ya chi undi nuu tu ja'i ni taji ya nundo'o xaan nuu yivi ñuyivi ja'a siki taka kuachi ni ka sa'a i. ²⁶ Sia'an ni sa'a Yandios nava na kenda ndijin nuu yo'o ja iyo ndaa nuu Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yivi siki kuachi i. Sia'an ni sa'a ya ja'a yo ja kanchuku yo vijna. Yukan kuu ja ja ni taji ya Jesús ja na kuū ya nda'a cruz, ti jiin yukan iyo

ndaa nuu ya nu kachi ya ja tukaa taji ya nundo'o xaan nuu yiví siki kuachi i, ko sia'an na kachi ya nuu mani yiví ja kandixia ndaa i nuu Jesús.

²⁷ ¿Nusa ti kuu nduvixi ini yo siki maa yo? Tu kuu kuiti, chi tu kuiti nduvixi ini yo siki taka jniñu va'a ka sa'a yo, ja siki yukan ka siuku ndaa yo taka jniñu ta'u ley ya nuu yo. Chi su'va, janta'u ya yo'o nu kandixia ndaa yo jniñu ja ni sa'a Jesús. ²⁸ Nusa ti ja ka jini yo ja Yandios tu janta'u ya ni ñin yiví vasu ka nduku ndee i ka siuku i taka jniñu ta'u ley ya nuu i, chi kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i. Ko mani kachi ya sia'an nu kandixia ndaa i jniñu ni sa'a Jesús.

²⁹ ¿Nusa ti kuu ya Yandios ja janta'u ya mani yiví hebreo ja ñava'a ley ni ja'a ya nuu Moisés? Tu kuu kuiti, chi kuu ya Yandios ja janta'u ya yiví taka ga nación. ³⁰ Chi ñin ni Yandios kuu, ti na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu sava'a ni ga yiví siki kuachi i, vasu ka kuu i yiví hebreo ja ni ka ni'in i ñin marca nuu yiki kuñu i, xi ka kuu i yiví taka ga nación ja tu ni ka ni'in i ñin marca nuu yiki kuñu i. Ko na kachi ya yukan nuu sava'a ni ga yiví ja kandixia ndaa i jniñu ni sa'a Jesús. ³¹ Ti vijna ja kandixia yo jniñu ni sa'a Jesús, ¿yukan kuu sa'a ja tukaa jandatu ley Yandios un? ¡Tu kuu kuiti! Chi su'va nu kandixia ndaa yo Jesús, sa'a ja na siuku ndaa yo ley Yandios un.

Jnu'un ni kandixia Abraham

4

¹ Abraham ni kuu da tata na jana'an yo ja ni xnukoo da nación Israel. Vijna ti na sa'a yo nanu siki nasa ni janta'u Yandios maa da ja ni kendo

ndaa da nuu ya. ² Chi nu ni siuku ndaa da taka jnu'un ley Yandios un, nusa ti kuu nduvixi ini da undi maa da siki taka jniñu va'a ni sa'a da. Ko taka jniñu va'a un tu jajniñu ja na kendo ndaa da nuu Yandios. ³ Chi tu ni kachi tutu ii Yandios sia'an. Ka'an ja ja ni kandixia ndaa Abraham jnu'un ni chiso Yandios nuu da, ti siki yukan ni janta'u ya maa da, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da siki kuachi da. Ni kendo ndaa da nuu Yandios chi vii ni kandixia da ya.

⁴ Ti nu sajniñu ñin yivi, ti ni'in da ya'u da, ansu ta'u da kuu, chi su'va chunaa yo nuu da. ⁵ Ko siki nasa kuu ja kachi Yandios ja kendo ndaa yivi nuu ya, kachi ya ja taka jniñu va'a ka sa'a yivi tu jajniñu kuiti ja na kendo va'a i nuu ya. Chi su'va mani yivi ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, maa ñin ni nuu yivi un ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da siki kuachi da. Chi maa ñin ni Yandios kuu ja ka'an ya jnu'un un nuu yivi ñuyivi ja'a, ja kundio ini ka sa'a da kuachi. ⁶ Suni ni kachi rey na jana'an David ja taka jniñu va'a ka sa'a yivi tu jajniñu ja na kendo ndaa da nuu Yandios. Chi su'va kachi da ja taka yivi siki nau kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu da, ti ndixia ndaa ja na ndusii ini da jiin jnu'un Yandios un. ⁷ Chi ni ka'an David:

Na ndusii ini yivi ja ni saka'nu ini Yandios nuu jniñu ndeva'a ni sa'a da siki ley ya, ti tukaa taji ya nundo'o nuu da.

Ti na ndusii ini yivi ja tukaa jini Yandios kuachi da, chi ni jasi ya siki kuachi un.

⁸ Ti na ndusii ini yivi ja tukaa kuiti kan kuachi Yandios siki kuachi da.
Kachi David.

⁹ ¿Ti kachi yo ja ndusiini mani yivi hebreo sia'an ni, ja ni ka ni'in i marca yiki kuñu i nu? Ko tuu, chi suni ndusiini yivi taka ga nación, ja tu ja'i ñava'a i marca yiki kuñu i. Chi ja ni kachi ndaa ri ja Abraham ni kandixia ndaa da jnu'un ni chiso ya nuu da. Ti siki yukan ni janta'u ya maa da, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da siki kuachi da. ¹⁰ ¿Nusa, ti nasa kuu ja ni janta'u ya Abraham? ¿Undi ni ni'in da marca yiki kuñu da, xi ja ni ni'in da marca un nu? ¹¹ Ko nu ni ni'in da marca yiki kuñu da, ti ni kuu ñn seña ja ni nachiso Yandios ja jandaa kuu nu ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu Abraham, chi ni kandixia ndaa da jnu'un ni chiso ya nuu da. Ko ni kandixia da yukan sa ni ni'in da marca yiki kuñu da. Nusa ti ni kachi ya ja Abraham kuu maa tata nuu taka yivi kandixia ndaa i jnu'un Yandios, vasu tu ni'in i marca yiki kuñu i, ti ni'in i jnu'un ya ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i. ¹² Ti ni ni'in Abraham ñn marca yiki kuñu da nava na kuu da tata nuu yivi hebreo ja suni na ni'in i marca yiki kuñu i. Ko kanuu ga ja kuu da tata nuu taka yivi kandixia ndaa i jnu'un Yandios nanu ni kandixia da sa ni ni'in da marca yiki kuñu da.

¹³ Abraham kuu tata sava'a ni ga yivi ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, ti ni chisojnu'un ya nuu da jiin taka ga yivi un ja na ni'in i ñn ta'u, ti ta'u un kuu ja na nduña'nu i ja ta'u da jniñu nuu ni ñuyivi jiin Yandios. Sia'an koo vasu tu ka ni'in i ta'u un siki ni ka siuku ndaa i ley Yandios, vasu ni kandixia ndaa i jnu'un ya. Ti siki yukan ni janta'u ya maa i, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i. ¹⁴ Ko nu ja'a ya ta'u nuu yivi ja nduku ndee i ka

siuku i ley ya, nusa ti tukaa janta'u ya yiví ja mani kandixia ndaa i jnu'un ya. Ti tukaa jajniñu jnu'un ni nachiso ya nuu yiví ja kandixia, chi ni ñn yiví tu kuni siuku ndaa i ley ya.

¹⁵ Ti kachi ley ya ja jna'nu ndatu ndi'i yiví siki kuachi i, ti kuiti ini ya jiin kuachi un ja na taji ya nundo'o nuu yiví un, chi tu iyo ni ñn ñuu nuu tu ni kenda ley ya. Yukan kuu ja tendi'i yiví ni ka sa'a i kuachi siki ley ya.

¹⁶ Nusa ti nuu taka yiví ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, nuu yiví un chisojnu'un ya ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i. Ti tu ni kuu ni ñn jnu'un chayika ja sia'an ni chisojnu'un Yandios. Chi su'va, mani ja kunda'u ini ya yo'o. Ja yukan ni chisojnu'un ya nuu taka yiví ja kandixia ndaa i jnu'un ya nanu ni kandixia Abraham. Ti ni chisojnu'un ya nuu sava'a ni ga yiví ja kandixia ndaa i jnu'un ya nanu ni kandixia Abraham, ansu mani yiví hebreo ja ñava'a i ley ni ja'a ya nuu Moisés, ko suni taka ga yiví ja kandixia ndaa i nanu ni kandixia Abraham. Chi Abraham kuu nanu ñn tata nuu sava'a ni ga yiví ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios. ¹⁷ Ti yukan kachi tutu ii Yandios: “Ru'u Yandios, nakaji ri ro'o Abraham ja na kendo ra tata nuu ndi'i yiví ja kandixia i jnu'un ri, nuu ndi'i yiví ka yi'i i jiin sava'a ni ga nación”, kachi tutu. Yukan kachi maa Yandios ja Abraham kuu tata nuu taka yiví ja kandixia i jnu'un ya. Ti sia'an ni kachi Yandios chi ni kandixia ndaa Abraham maa jnu'un ni chisojnu'un ya nuu da. Ti ni kandixia da ja maa ñn ni Yandios kuu ja xndoto ya sava'a ni ga ndiyi. Ti maa ñn ni Yandios kuu ja kachi ja na koo ñn ndajniñu ja ti koo ga.

18 Ti maa Abraham, vasu tukaa ñukuu ini da ja na koo se'e da, ko ni kandixia ndaa da taka jnu'un ni kee yu'u ya nuu da, ja na koo da nanu tata nuu kua xaan yivi ka kandixia i Yandios ja ka yi'i i jiin tijni nación, chi ni chisojnu'un Yandios: “Yukan ndukua'a se'e ni ja kandixia i ru'u”, ni kachi ya jiin da. 19 Ti ja yajni kaña da ciento kuiya. Ti vasu yukan ti tu ni kee da jnu'un ni kandixia da un, vasu ni jini ndaa da ja maa da jiin ñasi'i da ja ña'nu xaan da ja tukaa koo se'e da. 20 Ti tu ni ndo'o siki ini da ja tukaa kandixia ga da jnu'un ni kee yu'u Yandios, ja na koo se'e da. Chi sa ni kandixia ni'in ga da, ti ni nakuanta'u da nuu ya ja yukan kuña'nu xaan ga Yandios. 21 Chi ni kandixia da ti ni nduka'nu va'a ini da ja na kundee Yandios jnu'un ni kee yu'u ya. 22 Ti siki yukan ni janta'u ya Abraham, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da siki kuachi da. 23 Ti ansu ñini siki Abraham kuu ja yoso nuu tutu ii Yandios ja sia'an ni nuku'un ini Yandios, 24 vasu suni yoso jnu'un un siki yo'o, chi suni na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, chi suni kandixia ndaa yo Jito'yo Jesús. Ni kandixia ndaa yo ja ja ni xndoto ya Jito'yo Jesús nuu ñuji'i. 25 Chi ni nakua'a Jesús ja ni ji'i ya siki kuachi yo, ti ni xndoto ya Jesús nuu ñuji'i nava na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo.

Nasa kenda yivi ja ni janta'u ya

5

1 Nusa ti nu kandixia ndaa yo jnu'un Yandios siki Cristo Jesús, sa ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ti siki yukan, tukaa kuiti ini

Yandios jiin yo'o, chi vijna ni ndumani ya jiin yo, chi ni ji'i Jito'yo Cristo Jesús ja na chunaa ya kuachi yo. ² Ti kandixia ndaa yo jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ti ni nandoto ya tuku nuu ñuji'i, ti siki yukan janta'u Yandios yo'o. Ko janta'u ya yo'o siki ja ni kunda'u ini ya yo'o, chi tu iyo ni ñn jniñu va'a yo ja kenchaa kuachi yo. Yukan kuu ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Nusa ti kuñukun ini yo ja jandaa ndixia ja janta'u ya yo'o. Yukan kusii ini yo chi kuñukuu ini yo ja janta'u ya yo'o, ti nakua'a ya yo'o ñn ta'u ja nduña'nu yo nuu ta'u ya jniñu. ³ Ti ansu jiin ta'u un, chi suni kusii ini yo ja kondo'o yo nundo'o siki ja ni ka yi'i yo jiin Cristo, chi nundo'o un sa'a ja ni'in ga jika yo nuu ichi Yandios. ⁴ Ti nu kundee yo jiin nundo'o un, ti jini yo ja kundee ini Yandios jiin yo'o, ti siki yukan ndiyo ini yo ni'in yo ta'u un. ⁵ Ti nu kundio ini yo yukan, ti tu xndi'i ini yo, chi jini ndaa yo ja kundee ya taka jnu'un ni kee yu'u ya, ti siki yukan kandixia yo jiin ni ini ni añu yo ja kunda'u ini ya yo'o. Ti sia'an kandixia yo chi ni ja'a Yandios maa Espíritu Santo nuu yo, ti Espíritu un skandixia ya yo'o ja jandaa ndixia kunda'u ini Yandios yo'o. ⁶ Chi siki maa yo naa yo tu ni kojnuni ja kenchaa yo kuachi yo nuu Yandios. Ko vasu tu ni ndiyo ini yo ja siuku yo jnu'un ya, chi ni ji'i Cristo ja chunaa ya kuachi yo. Ti ni ji'i ya maa kivi ni kachi Yandios. ⁷ Sa'a yo ja. Tu ni iyo ni ñn yivi ja tava ini na kuū i ja'a inga yivi, vasu inga yivi un kuu ñn yivi va'a ndixia. ⁸ Ko nduku ndee ra nuu jniñu ni sa'a Yandios, chi yukan jini ndaa yo ja kunda'u ini ya yo'o. Chi ni ji'i Cristo ja'a yo vasu ni'in ni ka yi'i yo jiin kuachi.

⁹ Nusa ti siki jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ti ni jati ya niñi ya, ti siki yukan kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo ja kuu kuachi yo, ti tukaa kuiti ini ya siki kuachi yo un ja na taji ya nundo'o xaan nuu yo, chi vijna kendo keta'u yo nuu ya. ¹⁰ Ko undi nuu ni kuiti ini Yandios siki kuachi yo, ko maa Yandios ni taji ya se'e ya ja na kuū ya ti chunaa ya kuachi yo nava tukaa kuiti ini Yandios siki kuachi un, ja na ndumani ya jiin yo'o naa yo. Ti nu sia'an kuu, ti jandaa ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tu taji ya nundo'o siki yo.

¹¹ Ko undi nuu ni kuiti ini Yandios jiin yo'o siki kuachi yo, sa maa Yandios ni taji se'e ya ja na kuū ya chunaa ya kuachi yo, nava tukaa kuiti ini Yandios siki kuachi yo. Chi su'va ja na ndumani ya jiin yo. Ti nu sia'an un, ti jandaa ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tukaa taji Yandios nuno'o siki yo.

Jnu'un Adán jiin jnu'un Cristo

¹² Nusa ti undi nuu ni keja'a ka sa'a kuachi ndi'i yivi ñuyivi ja'a, chi maa ñn ni chaa ni keja'a da jiin kuachi, ko siki kuachi da un, ti ni kivi kue'e kuū yo. Ti ni sa'a kuachi da un ja ni jicha kue'e kuu ndi'i yivi ñuyivi ja'a, chi taka ni ka sa'a i kuachi. ¹³ Ti kuu ga ja ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés ni ka sa'a i kuachi. Ko nu tu ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava na nakuni yivi nau kuu ñn kuachi, nusa ti tu kuni kankuachi ya siki i, ko tu kuu sia'an ni. ¹⁴ Chi ka jini ndaa yo ja undi na ni iyo Adán ti undi na ni iyo Moisés ndi'i yivi ni ka ji'i i siki kuachi i, chi ni ji'i i siki kuachi ja ni sa'a taka maa i, vasu tu ni sa'a i jna'an kuachi ja ni sa'a Adán, ja ni kuni'in ini da

nuu ñn jniñu ja ni ta'u ya nuu da. Ti siki kuachi ni sa'a Adán, ni kivi nundo'o nuu ñuyivi, chi inga chaa ni sa'a ja na kendo va'a yivi.

¹⁵ Ko maa kuachi ni sa'a Adán, ja ni nduni'in ini da siki jniñu ni ta'u Yandios nuu da, tu kejna'an kuiti yo jiin maa ta'u ni ja'a ya nuu yo, nu ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ti jandaa ndixia kuu ja jiin maa kuachi ni sa'a Adán, ti ni kivi nundo'o kuū ndi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko sa ni kivi ta'u ja ni kunda'u ini Yandios yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya ja'a yo. Ti ña'nu xaan ga jniñu ja ni sa'a Jesús ja kuu maa kuachi ni sa'a Adán, chi jiin jniñu Jesús tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. ¹⁶ Ti maa kuachi ni sa'a Adán, tu kejna'an kuiti yo jiin ta'u ni ja'a Yandios nuu yo. Chi jiin maa ñn ni kuachi ni sa'a Adán, ni kachi Yandios ja jna'nu ndatu tendi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko jiin ta'u Yandios un, ni taji ya Jesús ja na kuū ya siki kuachi yo, ti siki yukan tukaa kuiti ini ya jiin yo, ti vijna kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. ¹⁷ Jiin maa kuachi ni sa'a Adán ni kivi nundo'o ja kuu ndi'i yivi ñuyivi ja'a, ko ña'nu xaan ga kuu ta'u Yandios, ja ni taji ya Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi yo. Ti ña'nu xaan ga ta'u Yandios nuu yivi ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i, ti ka ni'in i ta'u ja na nduña'nu i nuu ta'u Yandios jniñu.

¹⁸ Nusa ti ja siki ni sa'a Adán maa kuachi un, ti ni kachi Yandios ja jna'nu ndatu ndi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko siki jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ja'a yo, ti kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo ja na kuū yo. Chi su'va kachi ya ja na ni'in yo ta'u ja na kuchaku yo ja kuu taka saa ni. ¹⁹ Chi siki

ja tu ni jandatu #n ni chaa Adán, ti sa ni ka kivi'ndi'i yivi nuu kuachi un. Ti suni sia'an ni jandatu #n ni chaa Cristo Jesús, ti sa ni kachi Yandios nuu kua'a xaan yivi ja kandixia i Jesús ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi i.

²⁰ Ko suni ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava ja taka jinu tu ka jandatu yivi ley un, ti ka ndukua'a kuachi i. Ko siki ni ndukua'a kuachi yo jiin ley un, ti ka'nu xaan ga kuu ja kunda'u ini Yandios yo'o.

²¹ Nusa ti siki kuachi un ni kivi'kue'e kuū yo. Ko ni kunda'u ini Yandios yo'o, ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, ko vijna ka ni'in yo ta'u ja kuchaku yo ja kuu saa ni. Ti kachi ya yukan chi ja ni taji ya Jito'yo Cristo Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi yo.

Tukaa chaku yo jiin kuachi

6

¹ ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo nu? ¿Ka ka'an yo ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti yukan vatuni kaka yo jiin kuachi, ti jiin yukan vi'i ga na kunda'u ini ya yo'o nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa? ² ¡Tu kuu kuiti! Chi yo'o ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús vijna, ka kuu yo nanu ja ni ka ji'i yo, ja tukaa ka yi'i yo jiin kuachi, ja tukaa kaka yo jiin kuachi, nusa.

³ Ko na ni ka janducha yo ti ni ja'a yo jandaa ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús. Jiin jniñu un ni ka kachi yo ja ja ni ji'i ya ja'a yo, ti ni ka yi'i yo jiin ya. ⁴ Na ni ka janducha yo ni ka ja'a yo jandaa ja ka yi'i yo jiin ya nanu ni ñunduji yo jiin ya. Ti kuu nanu ja ni ka nandoto yo tuku jiin ya. Nusa ti vijna jika ndaa yo nuu Yandios ansu nanu jika yo sa ni kandixia ga yo Jesús. Yukan kundaa chi

jiin #n jniñu ña'nu Tata yo Yandios ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i, ti suni sia'an sa'a Yandios #n jniñu ja na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu jika ka yo niku ti sa ni kandixia ga yo Jesús.

⁵ Hora ni ka janducha yo, ni ka ja'a yo jandaa ja ka yi'i yo jiin Jesús na ni ji'i ya. Suni kachi yo ja ka yi'i yo jiin ya hora ni nandoto ya nuu ñuji'i, nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo maa ya. ⁶ Ti jandaa ndixia taka un chi tukaa ka jika yo nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo Cristo. Chi taka jniñu kue'e un ni naa nu ni ji'i Cristo nda'a cruz. Ti siki jniñu ni sa'a Cristo yi'i yo jiin ya ni sa'a Yandios. Ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo ni junukuachi yo nuu kuachi, nanu ni ka kuu yo muzu nuu kuachi un. Ko tukaa kuiti, chi vijna ti ka yi'i yo jiin Cristo. ⁷ Ti siki ja ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo nu ni ka junukuachi yo nuu kuachi, yukan kundaa ja kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo nava tukaa kundio ini yo ka junukuachi yo nuu kuachi.

⁸ Kandixia yo ja ka yi'i yo jiin ya nanu ni ka ji'i yo jiin ya. Nu sia'an kuu ti suni sia'an kandixia yo ja ja ni ka yi'i yo jiin ya hora ni naxndoto ya nuu ñuji'i. Sia'an ni sa'a Yandios jiin yo nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, jiin ja na kuchaku yo jiin ya ja kuu saa ni. ⁹ Chi ka jini ndaa yo ja #n ni jinu ni nandoto ya nuu ñuji'i ja tukaa kuiti ja kuū ya, chi ni kundee ya. Ti suni ka kundee yo ja ka siuku yo jiin jnu'un ya, chi ka yi'i yo jiin ya. ¹⁰ Ti maa Cristo, #n jinu ni ni ji'i ya ja chunaa ya kuachi yo, ko ja chaku ya vijna ti mani sa'a ya ja kuni Tata Yandios. ¹¹ Ti nuu maa ra naa ra ja ka yi'i ra jiin Cristo, na kachi ri ja na kondo'o va'a ini ra siki jniñu nu ni ka jika

ra na ti ka kandixia ga ra Cristo, ja ni naa jni'nu un nu ni ka junukuachi ra nuu kuachi un. Ti vijna, na naku'un ini ra ja na kunukuachi ra nuu Yandios, chi ja ka yi'i ra jiin Cristo Jesús.

¹² Nusa ti tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja ka sa'a ra sava'a ni ga jniñu kue'e ja kuni yiki kuñu ra. ¹³ Tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja tukaa sa'a ra jniñu kue'e ja kuni yiki kuñu ra, chi ja ni naa jniñu ja ni ka jika ra sa ni ka yi'i ra jiin Cristo. Ko vijna na kachi ra ja na kuandatu ra taka jnu'un Yandios, nava na kunukuachi ra nuu ya jiin ni ini ni añu ra. ¹⁴ Chi tukaa ka kuu ra muzu nuu kuachi nava na kunukuachi ra un, chi tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja kuandatu yo ley ni ja'a ya nuu Moisés, ti jiin yukan ka kendo ndaa yo nuu ya. Chi su'va, ka kunukuachi yo nuu Yandios, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Jesús na kuū ya ja'a yo.

Kuanukuachi yo nuu mani maa Yandios

¹⁵ ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo vijna? ¿Ka ka'an yo ja vatuni ka sa'a yo kuachi chi kunda'u ini ya yo'o vijna, ja tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja na siuku yo ley ni ja'a ya nuu Moisés? ¿Tukaa ga siuku yo ley un, chi vijna mani ja kandixia ndaa yo nuu Jesús ja ni taji Yandios chunaa ya kuachi yo nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa? ¡Tu kuu kuiti! ¹⁶ Chi jandaa ndixia ja ka jini ra, ja nu chiso ra jnu'un ja ka kendo ra nanu muzu nuu inga chaa un, ti kaa nuu kuu ja kuandatu ra nuu chaa un. Suni sia'an, nu kundio ini ra ka siuku ra jiin kuachi, nusa ti ka kuu ra nanu muzu nuu kuachi. Ko na kondo'o ra ñin nundo'o xaan ja naa ra maa ra siki kuachi un.

Ko nu kunukuachi ra nuu Yandios ja kuandatu ra jnu'un ya, ti siki yukan na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja taji ya nuno'o xaan nuu ra. ¹⁷ Ko vijna nakuta'u ri nuu Yandios ja tukaa ka kendo ra nanu muzu nuu kuachi, chi jiin ni ini ni añu ra ka janta'u ra maa jnu'un ndaa ja ni skandixia ya ro'o naa ra. ¹⁸ Ja ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava na nduu ra nanu muzu ja junukuachi ra nuu Yandios, ja kuandatu ra jnu'un ya.

¹⁹ Ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra jiin jnu'un siki nasa kuu jiin in muzu ini ñuyivi ja'a, chi tu kivi yachi inijnuni ra maa jnu'un ja kuni xndaku ri nuu ra. Ti xnukuu ini ri ro'o undi na kandio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja mani jniñu ndeva'a ni ka sa'a ra jiin yiki kuñu ra, ja ka kuni'in xaan ini ra siki ley Yandios. Ko vijna na kachi ri nuu ra ja na kundio ini ra chi xndoo ra taka jniñu kue'e un nava kunukuachi ra nuu Yandios jiin ni ini ni añu ra, ja na kuandatu ra mani jnu'un ndaa Yandios. ²⁰ Chi undi nuu ni kundio ini ra ka junukuachi ra nuu kuachi, ti tu kuiti kundio ini ra ja kuandatu ra jnu'un ndaa Yandios. ²¹ Ti jikajnu'un ri nuu ra, ¿nasa ni kundee ra jiin jniñu kunchuku ra sa ni kandixia ra nuu Cristo? ¿Nasa ni chindee taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra? ¡Tu kuu kuiti! Ti vijna kukanuu ra siki taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra sa ni kandixia ra Jesús. Ti jandaa kuu ja na naa taka yivi ka sa'a i jniñu kue'e un. ²² Ko vijna na kachi ri ja maa ra naa ra ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava na ka nduu ra muzu ja junukuachi nuu Yandios. Chi ni ka sasin ra nuu jniñu kue'e un nava na koo ndoo koo ii ra nuu ya. Ti na ni'in ra ta'u nuu Yandios ja kuchaku ra ja kuu saa ni. ²³ Chi

jandaa kuu ja ta'u ka ni'in yiv'i siki kuachi i kuu ja na naa i maa i. Chi su'va, ta'u ja kua'a Yandios nuu yo kuu ja kuchaku yo ja kuu saa ni, chi ni ka yi'i yo jiin Jito'yo Cristo Jesús.

Tukaa kunukuachi yo nuu kuachi

7

¹ Ñani ri, ja suni ka yi'i ra jiin Cristo Jesús, na xndaku ri ñin jnu'un kanuu nuu ra, chi ndixia ri ja ka jini va'a ra siki taka ley ja iyo. Ka jini va'a ra ja taka ley un ta'u jniñu nuu yo ja kuu ni kani kuchaku yo. ² Ti ka jini va'a ra ja tu kua'a ley un jnu'un ja na kusiiñ ñin ñasi'i nuu yii ña nu chaku da. Ko nu ni ji'i da, ti ja ni keta'u ña ley ja ni kejna'an ña jiin da. ³ Ti nu najna'an ña jiin inga chaa nu nu chaku ga yii ña, ti konani ña ñin ña'an yisikin chaa yii ña. Ko nu ja ni ji'i yii ña, ti keta'u ña chii ley un. Ti vasu ni najna'an ña jiin inga chaa, ko tukaa yisikin chaa ña yii ña.

⁴ Ti suni siki maa ra naa ra ñani ri, na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja ni ka ji'i ra siki ley Yandios, chi tukaa kankuachi ley ya nuu ra siki kuachi ra, chi ni ka kandixia ra jniñu ni sa'a Cristo nu ni ji'i ya ti ni chunaa ya kuachi yo, ja ni ndoto ya nuu ñuji'i. Ti vijna ja ka yi'i ra jiin Cristo nava na sa'a ra sava'a ni ga jniñu ndaa kuni Yandios. ⁵ Ko na ti ka kandixia ga yo Cristo, ti ni kundio ini yo ja ka sa'a yo sava'a ni ga jniñu kue'e. Ti vasu ni kachi ley un ja tu kuni sa'a yo jniñu kue'e un, ko jiin maa jnu'un un, chi vi'i ga ni kundio ini yo ka sa'a yo sava'a ni ga jniñu ndeva'a jiin yiki kuñu yo. Ti jiin jniñu ndeva'a un ka ni'in yo ta'u ja na naa yo. ⁶ Ko vijna tukaa, chi na ti kandixia ga yo Cristo ni ka

yi'i yo jiiin maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ti ni kankuachi ley un siki yo, ti ni ka jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ko vijna ka kuu yo nanu ja ni ka ji'i yo nuu ley un. Ni ka kee yo ini nda'a ley un ti tukaa ka jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Vijna ti chindee Espíritu Santo yo'o ja na kunukuachi yo nuu Yandios, ti tukaa kunukuachi yo nuu kuachi, ti siki kuachi un ni jna'nu ndatu yo jiiin jnu'un ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko vijna tukaa.

Iyo uu jnu'un ini yo

⁷ ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini ra? ¿Ka ka'an yo ja ley Yandios un ndiso kuachi nu? ¡Tu kuu kuiti! Chi ru'u Pablo, na kachi ri nasa ni jna'an ri. Chi nu tu ni kenda ley Yandios, va tu nakuni ri ja ini ri jiiin kuachi, ni tu ni nakuni ri ja nini kundio ini ri ndajniñu jna'an ri. Ko ni kenda ley ja ni ja'a ya nuu Moisés, ti ni kachi: “Tu kundio ini ra”, kachi. ⁸ Ti vasu sia'an ni kachi ley Yandios, ko siki ru'u ni kundee kuachi un, ti vi'i ga ni keja'a kundio ini ri ja sa'a ri kua'a jniñu ndeva'a. Ko nu tu iyo ley un, va tu ni nakuni ri ja jandaa uu ja ñu'un chitu ini ri jiiin kuachi. ⁹ Undi nuu ni kusii ini ri nasa ni kuncha ri, chi tuja'i kivi inijnuni ri nasa kuni ka'an jnu'un ley Yandios. Ti sa ni kivi inijnuni ri siki nasa kuni ka'an ley un, ja kachi ja tu kundio ini yo ndajniñu jna'an yo. Yukan ni nakuni ri ja jandaa ni kuni'in ini ri jiiin kuachi un, ko tu kuu kuiti jniñu ja kundee ri jiiin kuachi un. ¹⁰ Vasu ni ja'a Yandios ley ya ja na chaku va'a yo ini ñuyivi ja'a, ko ru'u, ni jini ndaa ri ja tu kuu kuiti ja kuandatu ri ley ya. Ni sa'a ley ya nanu ja ni ji'i ri, chi tu kuiti jniñu ni ni'in ri ja kuandatu ri ley un, chi nini ni kundee

kuachi siki ri. ¹¹ Vasu jandaa ndixia ni ta'u jniñu ley Yandios siki nasa kunchuku yo ini ñuyivi ja'a, ko tu ni kundee ri. Chi su'va ni kundee kuachi siki ri. Ni kendo xnda'u ri ja ni ndo'o ini ri ja kundee ri siki kuachi, ko ni jna'an ri nanu ja ni ji'i ri, chi tu kuiti ni ni'in jnu'un ja kundee ri, chi nini ni kundee ri kuachi siki ri. Vasu ni ta'u jniñu ley Yandios nuu ri, ko tu ni kundee ri kuandatu ri, chi nini ni kundee kuachi siki ri. ¹² Nusa ti jandaa ndixia ja ley Yandios iyo ndoo iyo ndaa va'a siki taka jniñu ta'u nuu yo. Ti ka'an ndaa ley un nu kankuachi siki yo, ti kachi ja jna'nu ndatu yo siki kuachi yo.

¹³ Yukan ti vasu tu ni ni'in ri ni ñin jnu'un ja kuandatu ri ley un, ¿ti yukan kuni ka'an ja tu kuiti ni jajniñu ley ya nu? ¡Tu kuu kuiti! Chi nu tu ni kenda ley ya, va tu kivi inijnuni ri ja ndixia chitu ini ri jiin kuachi. Ni kuu nanu ja ni ji'i ri, chi tu kuiti jniñu ni ni'in ri ja kundee ri jiin kuachi un. Ti siki yukan, ni kivi inijnuni ri ja ndaa ndixia ni chitu ini ri jiin kuachi.

¹⁴ Ru'u Pablo, na kachi ri ja vijna ti chaku ini ri ja maa ley Yandios ja iyo ndoo iyo ndaa ley un, chi maa Espiritu Yandios ni ja'a ley un. Ko nu kancha ri nuu ñuyivi ja'a, iyo ja nini kuni'in ini ri siki ley ya. Nini yuji ri jiin kuachi nanu kuu ri muzu nuu kuachi, ¹⁵ chi tu ñukuu ini ri siki kuachi un ja tu va'a, ansu sa'a ri maa jniñu va'a ja ndio ini ri. Chi su'va, iyo ja sa'a ri maa kuachi ja jito u'u ri.

¹⁶ Yukan, nu sa'a ri kuachi un, vasu ndio ini ri ja sa'a ri mani jniñu va'a, nusa ti ja'a ri jandaa jiin kuachi un ja ka'an ndaa ley Yandios nu kachi ja jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. ¹⁷ Ko vijna, ru'u Pablo, tukaa kundio ini ri siin ri jiin kuachi, ko

suni nini iyo #n jnu'un ini ri ja siuku ri jiin kuachi. ¹⁸ Ti vasu suni iyo ja nini ndio ini ri sa'a ri jniñu va'a, ko tu kundee ri ja sa'a ri un. ¹⁹ Vasu kundio ini ri mani jniñu va'a, ko siin sa'a ri kuachi, ansu ndio ini ri sa'a ri kuachi un. ²⁰ Ko nu sia'an kuu, nusa ti ni kancha ri nuu ñuyivi ja'a, ti jandaa kuu ja nini iyo #n jnu'un ini ri ja siuku ri jiin kuachi.

²¹ Nusa ti jini va'a ri ja taka jinu kundiyoyi ini ri sa'a ri jniñu va'a, ti suni kande ini ri #n jnu'un ja sa'a ri kuachi. ²² Ti vasu sia'an kuu, ko jandaa kuu ja iyo s# ini ri jiin ley Yandios, ti kundio ini ri kuandatu ri ley ya jiin ni ini ni añu ri. ²³ Ko siki ja kancha ri nuu ñuyivi ja'a, jini va'a ri ja nini kuu ja ka kanaa jnu'un un jiin jnu'un ndiyo ini ja kuandatu ri ley Yandios. Ti vasu ndio ini ri ja kundee ri siki jnu'un kuachi un, ko iyo ja kundee kuachi un siki ri. ²⁴ Yukan kundaa ja chaa nda'u xaan kuu ri, chi tu siuku ndaa ri ley Yandios. Yukan ti jikanda'u ri, ¿nau kuu ja nama ru'u, nava tukaa kundee kuachi siki ri nu kancha ri ñuyivi ja'a? ¿Nau kuu ja nama ru'u nusa nu? ²⁵ ¡Na kuta'u ri nuu Yandios ja maa Jito'yo Cristo Jesús, na kin nama ya ru'u!

Nusa ti nini iyo inijnuni ri ja kuandatu ri ley Yandios, ti nini kundio ini ri kuanukuachi ri nuu ya. Sia'an ndixia, ko suni jandaa kuu ja nu kancha ri nuu ñuyivi ja'a, ti nini iyo #n jnu'un ini ri ja sa'a ri kuachi, ja kendo ri nanu #n muzu nuu kuachi.

8

¹ Nusa ti tukaa kachi Yandios ja jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, ti tukaa kua'a ya nuno'o xaan siki yo. Chi tukaa kundio ini yo ja kuandatu yo jnu'un

ini yo ja na sa'a yo kuachi, chi vijna kundio ini yo ja kuandatu yo maa jniñu ta'u Espíritu Santo siki yo. ² Vijna ka yí'i yo jiin Cristo Jesús, ti siki yukan, maa Espíritu Santo sa'a ya ja na kuchaku yo ja kuu taka saa ni. Ko nu kanchuku yo nuu ñuyívi ja'a, maa Espíritu un chindee ya yo'o jiin jniñu ña'nu ya nava na kundee yo siki jnu'un iyo ini yo ja sa'a yo kuachi. ³ Chi maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, tu ni nama yo'o nava tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Chi nu kanchuku yo ñuyívi ja'a, va tu kundio ini yo kuandatu yo ley Yandios un, chi nini kundio ini yo ka siuku yo jiin kuachi. Ko Yandios ni kundee ya nu ni taji ya maa Se'e ya nuu ñuyívi ja'a, ti ni kendo ya jiin in yíki kuñu ya nanu yo'o. Ko siki yíki kuñu yo'o, iyo ja nini kundio ini yo ka sa'a yo kuachi. Ko siki kuachi yo un, ni chunaa Cristo yo'o, ti jiin jniñu ya un ni ja'a jandaa Yandios ja tukaa kundee kuachi nuu ñuyívi ja'a. Jandaa ndixia kuu un, ko vasu nu kanchuku yo ñuyívi ja'a nini kuu ja kundio ini yo ka sa'a yo kuachi un. ⁴ Ko ni taji Yandios Se'e ya Jesús ja chunaa ya kuachi yo, nava na kundaa ini yo siki ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, jiin ja kundio ini yo kuandatu yo jniñu ta'u ley Yandios nuu yo. Yukan ni sa'a ya ja'a yo, chi yo'o kuu maa yívi ja kandio ini yo ja kuandatu yo jniñu ta'u Espíritu Santo nuu yo, ansu ja kuandatu yo nu jnu'un iyo ini yo ja sa'a yo kuachi.

⁵ Chi yívi ja nini jandatu i nuu kuachi iyo ini i, ti jandaa ndixia kuu ja nini ñukuu ini i ja siuku i jiin maa kuachi kandio ini i un. Chi su'va, yívi ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Santo siki i, ti ka ñu'un ini i ja siuku i mani jniñu ja ta'u Espíritu

un. ⁶ Ko yiví ja nini kandio ini i ka siuku jiiin kuachi ti ka kuu i nanu ndiyi, chi tu ka yí'i i jiiin Yandios. Yiví ja kandio ini i ja siuku i maa jniñu ta'u Espíritu Santo, ka jini ndaa yiví un ja ka yí'i i jiiin Yandios, ti ni ndumani ya jiiin i naa i. ⁷ Ko siki yiví ja nini ka jandatu i jnu'un kuachi iyo ini i, mani ka sani'in ini i siki Yandios. Ti nu sia'an kuu, nusa ti tu kuiti jnu'un nasa kuandatu i ley ya. ⁸ Ti taka yiví ja ka siuku jiiin jnu'un kuachi iyo ini i un, tukaa kusii kuti ini Yandios nuu i.

⁹ Ko ro'o ja ka kandixia ra Jesús, na kachi ri ja kuandatu ra nu maa Espíritu Santo, ansu ja kuandatu ra jnu'un iyo ini ra ja siuku ra jiiin kuachi. Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi ni kejna'an Espíritu Santo jiiin ra naa ra. Ko nu tu kancha Espíritu Yandios jiiin iin yiví, ti tu ka yí'i kuiti yiví un jiiin Cristo. ¹⁰ Ti nu kancha Cristo jiiin ra, ti sa'a Espíritu Yandios ja kuchaku ra ja kuu taka saa ni. Sia'an sa'a ya vasu na chaa kivi ja kuū yiki kuñu ra sa'a kuachi. Sia'an sa'a Cristo chi ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja kuu kuachi ra, ti ni kendo ndaa ra nuu ya. ¹¹ Ti nu jandaa ndixia kuu ja ni kukutu Espíritu Yandios jiiin ra naa ra, ya ja ni xndoto Jesús nuu ñuji'i, ti jiiin jniñu ña'nu un, ni ja'a Yandios jandaa ja suni na xndoto ya yiki kuñu ra jiiin jniñu ña'nu Espíritu ya. Ti jandaa ndixia kuu ja yí'i kutu Espíritu ya jiiin ra naa ra.

¹² Sia'an kuu ñani ri, siki ja ni ka kukutu yo jiiin Espíritu Santo, tu kuiti kundiso yo jniñu kuandatu yo jnu'un kuachi ini yo nu ka chaku yo ini ñuyiví ja'a. ¹³ Chi nu kandio ini ra siuku ra jiiin kuachi un ja ni kanchuku ra ini ñuyiví ja'a, ti jandaa ndixia kuu ja xnaa ra maa ra. Ko su'va, na ku'un ini ra

ja kuandatu ra nuu maa Espíritu Santo, nava na chindee ya ja tukaa ga siuku ra jiin kuachi. Ti nu sia'an kuu, ti ka jini ndaa ra ja ka yí'i ra jiin Yandios ti kuchaku ra ja kuu saa ni.

¹⁴ Chi taka yívi ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Yandios, jandaa ndixia ja maa i ka kuu Se'e Yandios. ¹⁵ Chi Espíritu ja ni ja'a ya nuu ra, tu kuu ñn nundo'o ja na nduu ra nanu ñn muzu nda'u nuu Yandios, ja yu'u da ja na taji Yandios nuno'o xaan nuu da. Chi su'va, sa'a Espíritu Santo jiin yo'o ja na kuni ndaa yo ja ka kuu yo Se'e Yandios. Ti maa Espíritu un sa'a, ti nu kanajaa yo Yandios, ka'an yo: "Tata ri." ¹⁶ Ti maa Espíritu Santo un sa'a jiin inijnuni yo ja jandaa ndixia ka kuu yo Se'e Yandios. ¹⁷ Ti jandaa ndixia kuu ja ka kuu yo Se'e Yandios, ti suni ndixia kuu ja na kua'a ya ñn ta'u nuu yo, ti ta'u un kuu ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ko ni kanchuku yo nuu ñuyívi ja'a, kondo'o ndixia yo nanu ni ndo'o Cristo, chi koto u'u yívi siki yo nanu ni ka jito u'u i Cristo. Ko jiin nundo'o un satu'va Yandios yo'o ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu nuu ta'u ya jniñu.

Kundatu yo ja kuu kivi ka'nu

¹⁸ Ru'u Pablo, ndo'o va'a ini ri siki nasa ka ndo'o yo vijna ja ka yí'i yo jiin Cristo. Ti na kachi ri ja lulu xaan nundo'o un, ti tu nau ni kuu ja kuu nuu jniñu ña'nu xaan sa'a Yandios nuu kivi ka'nu ja kii. Chi nuu kivi ka'nu un na kuni ndijin yo ja suni nduña'nu yo jiin Cristo. ¹⁹ Ti suni taka ndajniñu ja ni sa'a Yandios, taka ja iyo nuu ñuyívi ja'a, ka ñukuu ini i ja kandatu i undi na jaa kivi ka'nu xaan un. Ti na xna'an ndaa Yandios nuu kivi un ja na

nduña'nu taka se'e ya. ²⁰ Ti taka ndajniñu ja ni jankoo suni kandatu ja kuu kivi ka'nu un, chi taka ja iyo nuu ñuyivi ja'a ni kivi chii jnu'un ja tukaa kendo va'a. Ti ansu keja'a maa taka nundo'o un, chi maa Yandios ni ta'u jniñu ja sia'an na kendo. Chi tu ni kuni ya ja na kendo sia'an ja kuu saa ni. ²¹ Ja kuu kivi un ni ñin ndajniñu tukaa kendo ava, vasu taka ndajniñu ja kuan te'yu vijna. Ko na chaa kivi nu tukaa kendo sia'an ni, ti nu na jaa kivi ka'nu un, tukaa kanchuku Se'e Yandios jiin nundo'o ja iyo nuu ñuyivi ja'a. Ko nanita'u i ja na nduña'nu i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti ja kuu kivi ka'nu xaan un, tukaa kendo ni ñin ndajniñu ava ñuyivi ja'a, chi nduu vii xaan.

²² Ti jini yo ja taka ja ni jankoo, chi undi vijna, ti ñin nuu ni ja kuan te'yu nanu ja nda'u xaan, jiin ja kaña ini ja kundatu kivi nu ndo'o xaan. ²³ Ko ansu maa ñin ni ndajniñu ñuyivi ja'a, chi suni siin yo kondo'o yo ja kanchuku yo nuu ñuyivi ja'a, ti suni kundatu nduu yo ja kuu kivi ka'nu un, vasu ja ni ndusi ini yo siki ja ni ni'in yo Espiritu Santo ni kancha ya jiin yo. Ko vasu sia'an kuu, ko iyo jnu'un kui'ya ini yo ka ndi'i ini yo ja kanchuku yo nuu ñuyivi ja'a, chi tu ja'i na chaa kivi ka'nu un nava na ni'in yo ta'u yo nuu Yandios. Ti nuu kivi un na sama ya yiki kuñu yo nava tukaa kondo'o yo jiin, nava na nduña'nu yo nuu ta'u Yandios jniñu. ²⁴ Ti undi maa kivi ni keta'u yo nuu Yandios yo'o, kivi ja ni keja'a kandixia yo Jesús, nuu maa kivi un ni keja'a kundio ini yo ja na chaa kivi ka'nu nuu na sama ya yiki kuñu yo. Ko tu ja'i ndenda kivi un. Siin kundatu yo ja kuu kivi un, chi ndixia ndaa kuu ja tukaa kundatu yo nu ja ni ni'in yo ta'u yo nuu

Yandios. Ko tu ja'i na koo kivi ka'nu un. ²⁵ Ti vasu tu ja'i ndenda kivi un, koto xndi'i ini yo. Chi su'va siin kundio ini yo ja na kenda kivi ka'nu un.

²⁶ Ko nu kunchuku yo nuu ñuyivi ja'a, maa Espiritu Santo kua'a ya jnundee ini yo nava tu xndi'i ini yo jiin nundo'o ndo'o yo. Ti ndixia ja tu jini va'a yo nasa kanta'u yo ja kuu ja kanuu ga. Ko maa Espiritu Santo chindee ya yo'o nu jikanta'u yo nuu Yandios, chi jikanta'u ya nuu ya ja kuu yo'o naa yo, vasu tu ni'in yo maa jnu'un ndaa kuni ka'an yo nuu ya. Ti kundio ini yo jikanta'u yo nuu ya, ko nu tu ni'in yo maa jnu'un, ti Espiritu Santo chindee ya yo'o ja jikanta'u ya ja kuu yo'o naa yo. ²⁷ Ti jini va'a Yandios nu kundio ini kanda'u yo nuu ya, ti jini va'a ya maa jnu'un jikanta'u Espiritu Santo ja'a yo nu tu ni'in yo maa jnu'un ja kakanta'u yo nuu ya. Ti ndixia ndaa ja jini Yandios, chi yukan kuu in jniñu kanuu ga ni ja'a ya nuu Espiritu Santo ja kanda'u ya nuu Yandios ja kuu yo'o naa yo.

Chindee Espiritu Yandios nu kanchuku ñuyivi ja'a

²⁸ Ti ru'u Pablo na kachi ri ja siki ni ndumani ra jiin Yandios, ti jandaa ndixia ja taka nundo'o ja ka ndo'o ra nu kanchuku ra ñuyivi ja'a, ti janiñu ya nundo'o un nava na ndundee ini ra nu kunukuachi ra nuu Yandios nuu ñuyivi ja'a. Ti sia'an sa'a Yandios chi ni nakaji ya yivi ja ka yivi i jiin ya, ti yukan ni kundaa ini ya undi na jana'an. ²⁹ Chi maa Yandios kuu yivi ni jini nuu i undi nuu, ti ni nakaji ya maa i ja na ndundoo i, ti ndundaa i ja na ndaku i nanu kaa maa Se'e ya, ti na nduña'nu i jiin ya ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ti ndixia ja Se'e

ya kuña'nu ga ma'ñu kua'a xaan yivì ja ni nakaji Yandios ja ndundoo ti ndundaa, ja ka ndaku i nanu Se'e ya. Ni nakaji Yandios ja ka yì'i i jiin ya, ko maa Se'e ya kendo ña'nu ga. ³⁰ Ti siki taka yivì ni ndo'o ini Yandios ja nakaji ya yivì un, ti ni jisonchaa ya i ja ka yì'i jiin ya, ti ni kachi ya siki i ja tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi, ti ni kachi ya ja na nduña'nu i ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. ³¹ ¿Nusa ti, nasa ka ndo'o ini ra siki jnu'un un? Ti na kachi ri ja ndixia kuu ja ka'an Yandios ja'a yo. Ti jandaa kuu, nusa ti tu iyo ni ñn yivì ka kundee i siki yo. ³² Ti tu ni nama Yandios maa ñn ni Se'e ya nu ni jì'i ya nda'a cruz. Chi su'va, ni ja'a ya maa ñn ni se'e ya ja chunaa ya kuachi yo, ja ni jì'i ya ja kuu ndi'i yo ja kandixia yo maa ya vijna. Ti nu sia'an kuu, nusa ti suni jandaa kuu ja kua'a ya nuu yo sava'a ni ga ja nandi'i yo nava na kundee yo ja kanchuku yo ñuyivì ja'a. ³³ Ti nu sia'an nama ya yo'o, ja siki yukan ni nakaji ya yo'o, nusa ti tu iyo ni ñn yivì ka kuni kankuachi siki yo, chi maa Yandios ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo.

³⁴ Ti tu iyo ni ñn yivì ka kuni kachi i ja jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, chi maa Cristo Jesús ni jì'i ya chunaa ya kuachi yo, ti tu ni kendo ya nuu ñuji'i, chi ni nandoto tuku ya, ti ni ndaa ya andivì nuu ni nduña'nu ya ja nukoo ya nuu nda'a kua'a Yandios. Ti vijna ndixia ja ka'an ya ja'a yo. ³⁵ Tu iyo ni ñn nundo'o ja kuni sasñn yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. Vasu kondoo yo kua xaan nundo'o nuu ñuyivì ja'a, vasu ka xndi'i ini yo ti ka sa'a yivì jniñu ndeva'a siki yo siki ja kandixia yo Cristo, xi na koo ñn jnama xaan nuu yo, xi kumani sa'ma yo, xi ka yu'u yo jiin taka nundo'o un, xi

ka'ni i yo'o, ko ni ñin nundo'o un kuni ja sasiin yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. ³⁶ Chi siukan yoso nuu tutu ii Yandios jnu'un ja ka'an yivi kandixia jiin Yandios:

Ndi kivi ka nakua'a i yo'o ja na kuū yo.

Ti kivi ka jito u'u yo'o kachi i ja na kuū yo nanu rii ja ka ja'ni i ka yee i kuñu un.

Kachi tutu.

³⁷ Ko vasu ndo'o yo nundo'o ja'a nu kanchuku yo ñuyivi ja'a, ti kundee yo siki taka nundo'o un. Kundee yo chi ka yivi yo jiin Cristo, ti jandaa ndixia kuu ja kuanda'u ini ya yo'o. ³⁸ Ti ru'u Pablo, na kachi ri jandaa ndixia ja tu iyo ni ñin nundo'o ja kuni tava yo nuu Yandios ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. Vasu na kondo'o yo nu kunchuku yo nuu ñuyivi ja'a siki ja kandixia yo Jesús, ti vasu na kuū yo, xi ñin ángel xi ñin yivi ña'nu ñuyivi ja'a ka sa'a ndeva'a siki yo, ni nundo'o ja ka ndo'o yo vijna xi ja koo, ³⁹ ni ñin jniñu ndeva'a undi nuu sukun, ni ñin jniñu ndeva'a undi nuu kunu, xi sava'a ni ga inga yivi xi jniñu ña'nu nuu taka nuu ñuyivi ja'a, ni iyo inga ndajniñu ja kuni kundee siki yo. Ti tava yo nuu Yandios ja jiin Jito'yo Cristo Jesús kunda'u ini ya yo'o.

Ni nakaji Yandios yivi Israel

9

¹ Ru'u Pablo, ja yivi ri jiin Cristo ka'an ndaa kuiti ri, ti tu xnda'u ri ro'o naa ra, chi ka'an ri mani jnu'un ndaa ja maa Espíritu Santo ni ja'a inijnuni ri. ² Ti na kachi ri ja kukui'ya xaan ini ri, ti nini na'nu ini ri nu ndo'o ini ri siki ñanijna'an ri, ja suni ka kuu i yivi hebreo. ³ Ti nu kuni Yandios, ti vatuni

ja na kuxio ri nuu Cristo ti na naa ri ja chunaa ri ñanijna'an ri, ⁴ja ka kuu i yivi hebreo. Ti maa i kuu maa yivi ni nakinse'e ya. Ti ma'ñu viko ni kancha ya jiin i, ti ni sa'a ya trato jiin i siki tijni jniñu ni ta'u ya nuu i jiin tijni jnu'un ni chiso ya nuu i. Ti ni ja'a ya ley ya nuu Moisés ja kuu maa i. Ti ni xna'an ya nasa chiñu'un i ya, ti nuu maa i ni stuu ya kua'a jnu'un. ⁵Ti jandaa ndixia ka kuu i ñanijna'an taka tata hebreo na jana'an ja ni kuña'nu. Ti suni nuu maa i ni kenda Cristo ja ni taji Yandios ndiso ya jniñu ña'nu, ti ni ndaku ya nanu ñn chaa, ti Cristo kuu maa Yandios ja ta'u ya jniñu nuu tukaa ja iyo. Ti ja kuu ni kani na ka'an yivi ja kuña'nu ya. Sia'an na koo.

⁶Ko tu ka'an ri ja tu ni siuku Yandios jnu'un ni keyu'u ya nuu yivi hebreo. Chi na kachi ri ja ansu ndi'i yivi hebreo kuu maa yivi ni nakaji Yandios ja na koo se'e ya. ⁷Ti ansu ndi'i jna'an tata na jana'an Israel ja nani Abraham, ansu maa i ka kuu yivi ni nakaji Yandios, chi ni kachi ya nuu maa ñn ni Abraham: “Nuu maa ñn ni se'e ra Isaac na koo jna'an da nuu ni keyu'u ri ni chisojnu'un ri.” ⁸Yukan kuni ka'an ja tu ni nakaji Yandios ndi'i se'e Abraham ja ka ni'in da jnu'un ni keyu'u ya, chi nuu maa ñn ni se'e ja ni nakaji ya kuu ja ni ni'in da jnu'un ni keyu'u Yandios. ⁹Chi ja'a kuu jnu'un ni keyu'u Yandios nuu Abraham: “Maa kivi ni jani ri ti kiji ri ti koo ñn se'e yii nuu ñasi'i ra Sara”, kachi ya.

¹⁰Ti ansu ja'a ni kuu ndi'i, chi suni Rebeca ni iyo uu se'e yii ña, ti ñn ni tata i naa i, ja ni kuu tata yo na jana'an Isaac. ¹¹⁻¹³Ti undi na ti kaku ga i naa i, ja ti kuni ga i sa'a i ja va'a jiin ja kue'e, ti ja ni ka'an

Yandios jiin nana i Rebeca, ti kachi: “Suchi ña'nu un kunukuachi i nuu suchi nukuu ga”, kachi ya. Chi suni siki yukan ka'an tutu ii Yandios: “Ni iyo mani ri jiin Jacob, ko ni jito u'u ri Esaú”, ni kachi Yandios. Ti yukan ni kundaa jnu'un maa Yandios ja ni nakaji ya yivi ni ndo'o ini ya, ja ni nakaji ya ti ni kana ya, ti tu ni ki'in ya jnu'un sava'a ni ga ndoo ni ka sa'a i, chi sia'an ni kuu ini maa ya.

¹⁴ ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini ra? ¿Ko ndo'o ini ra ja tu iyo ñn nuu ini Yandios ja sia'an sa'a ya nu? ¿Ja ni ndumani ya jiin Jacob, ko ni jito u'u ya Esaú, nusa? ¡Jandaa kuiti ja tuu! ¹⁵ Chi undi na jana'an ni kachi Yandios jiin Moisés: “Ñini ja kuu ini ri yukan kunda'u ini ri, ti ja kunda'u ini ri yukan kuu ini ri”, kachi ya. ¹⁶ Yukan ti jandaa ndixia ja tu iyo ni ñn jniñu ja kuni kinyi yo ja na kuan ka'nu ini Yandios nuu yo, chi mani maa Yandios kuni kunda'u ini ya yo'o. ¹⁷ Ti siki yukan suni yoso nuu tutu ii ja ni ka'an ya nuu rey nación Egipto: “Ni ndokani ri ro'o ja na kuu ra rey nava jiin ro'o na stuu ri jniñu ña'nu ri, ti nava na kuichanuu sivi ri ni tu'u ñuyivi ja'a, ja ka nakuni yivi ja kuña'nu xaan ga ru'u ndixia”, kachi tutu. ¹⁸ Nusa ti nau ñn ja kunda'u ini ya, ti kunda'u ini ya. Ti nu na ñn ja kuni kuni'in ini nuu ya, ti sa'a ya ja na ndundava ini nanu yuu.

¹⁹ Ti sanaa ti kachi ñn ra jiin ri: “Nu siukan kuu, ¿ndo chakuachi ya siki yo nusa? ¿Ko nau ja kuni kasi nasa ndo'o ini maa ya nu?” kachi ra. ²⁰ ¿Ko ro'o chaa nda'u! Na kachi ri nuu ra: “¡Nau ja kuu ra ja jani ini ra ja nachiso ra nuu jnu'un Yandios!” Jikajnu'un ri ro'o: Kuu ka'an ñn kisi ñu'un jiin chaa ni sa'a: “¿Ndo ni sa'a ra ru'u siukan?” kachi. ²¹ Ko

chaa sa'a kisi un kuni sa'a da jiin ñu'un un sava'a ni ga nasa kuni maa da, chi jiin ñu'un sa'a da ñin kisi va'a, ti suni kuu sa'a da kisi nda'u.

²² Ti suni sia'an sa'a Yandios, chi sa'a ya nasa kuni maa ya. Chi sia'an ndixia ni sa'a ya ja ni satu'va ya yivi ja na koto u'u i nuu ya, nava na xnaa ya yivi un. Ko xnakan xna'an ya nuu i taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, ja ni kuiti xaan ini ya jiin taka jniñu ndeva'a ni ka sa'a i. Ti yukan ni skun ndijin ya nuno'o ni taji ya siki yivi un. Ja siki yukan tu ni xnaa yachi ya yivi un, ja na siin sa'a ndeva'a i. ²³ Jiin jniñu ni sa'a Yandios nuu yivi ndeva'a un, ni xna'an kaji ya ja vii xaan kuña'nu ya siki jniñu ña'nu ni sa'a ya nuu yivi ja kunda'u ini ya. Chi undi najana'an ni satu'va ya yivi ja ka yi'i i jiin ya, ja na nduña'nu i nuu ta'u ya jniñu. ²⁴ Ti suni ni nakaji ya yo'o ja na kandixia yo jnu'un ya, ko ansu mani yivi hebreo ni nakaji ya, chi suni ni nakaji ya yivi taka ga nación ja na kandixia i. ²⁵ Chi suni sia'an ni ka'an Yandios nuu tutu Oseas:

Yivi ja tu ni ka yi'i jiin ri, vijna ti kachi ri ja kuu i yivi yi'i jiin ri.

Ti yivi ja tu ni iyo mani ri jiin, vijna ti kachi ri ja kuu i yivi mani jiin ri.

²⁶ Ti taka nuu ni ka'an ri ja ansu yivi ñuu ri ka kuu i.

Ti siki maa i kachi yivi ja ka kuu i Se'e Yandios chaku, ja kancha ya ja kuu saa ni.

Kachi tutu.

²⁷ Suni ni'in ni ka'an profeta Isaías jnu'un siki yivi Israel: “Vasu ni nakaya xaan se'e yivi Israel nanu ñiti yu'u mar, ko ja kuu kuiti ni kuu yivi ja keta'u nuu Yandios, ²⁸ chi maa Tata yo Yandios

siuku yachi ya jnu'un ni chiso ya, ja ndonda ya siki yivi ka sa'a jniñu ndeva'a, ti na taji ya nundo'o ka'nu ga siki i", kachi tutu. ²⁹ Ti siki ja ni nama ya yivi Israel, ni ka'an profeta Isaías nuu tutu:

Maa Yandios, ja kuu ya Jito'yo siki taka ja iyo undi andivi, jiin taka ja iyo ini ñuyivi.

Ko nu tu ni nama ya jaku jna'an yo na jana'an, ti va naa ndi'i yo niku, nanu ni xnaa ndi'i ya yivi ñuu Sodoma jiin yivi ñuu Gomorra, ja ni naa ndi'i kuiti.

Kachi tutu.

³⁰ Ni nakaji Yandios nau ja kuni maa ya, ¿nusa ti nasa kachi yo? Ru'u na kachi ri siki yivi inga nación, ja tu ni ka jitu ini i na kendo ndaa i nuu Yandios. Ti tijni yivi un, ni ka kandixia i jnu'un Yandios. Ti siki maa i ni kachi Yandios ja na keta'u i, ti tukaa jna'nu ndatu i siki kuachi un. ³¹ Ko sa yivi Israel, ni ka jitu ndi'i ini i kuandatu i ley ni ja'a ya nuu Moisés, ja na kendo ndoo i nuu Yandios. Ko tu ni ka kendo ndoo i nuu ya ja na keta'u i, chi tu ni ka siuku ndaa i ley ya. ³² ¿Ti ndoo nusa? Chi vanuxia ka kuni kendo ndaa i nuu siuku i ley ya jiin mani jniñu maa i, ansu ja kandixia i jniñu ña'nu ni sa'a ndijin ya nuu i. Ko tu ni ka nde'e i nuu jniñu ña'nu ni sa'a Yandios. Chi su'va ni ka skexiko i jniñu ña'nu un tu ni ka kandixia i Yandios. ³³ Ko yukan yoso nuu tutu ii Yandios:

Undi ñuu ri Sión kani ri maa yuu kanuu ga, ti yukan kuu maa jniñu ña'nu sa'a ya, vasu tu ka jandatu i.

Ti suni ka skexiko i jniñu ña'nu ja sa'a ya un.

Ko yivi na kandixia ndaa jniñu ña'nu un, chi jankivi kukanuu i.

Chi maa Se'e Yandios kuu ja sa'a ya jniñu ña'nu un.
Kachi tutu.

10

¹ Ñani naa ra ja suni ka yí'i ra jiin Cristo, ru'u Pablo, na kachi ri ja ñukuu ini ri ti nini jikanta'u ri nuu Yandios ja'a yívi nación yo Israel, ja na chunaa ya i. ² Chi ka'an ndaa ndixia ri ja va'a ka sa'a i chi ka ndi'i ini i ja ka chiñu'un i Yandios. Ko vasu sia'an ka sa'a i, tu ka chiñu'un ndaa i Yandios vasu ni xna'an ndaa ya nuu i naa i. ³ Ti tu ni ka janta'u i jnu'un ndaa Yandios siki nasa kendo ndaa i nuu ya. Chi su'va, ni ka siuku i ichi ka kuni maa i, ti jiin yukan ka ndo'o ini i ja ni ka kendo ndaa i nuu Yandios, vasu ni ka ndonda i siki jnu'un ndaa ya. Ti ni ka kuni'in ini i ja tu ka kuni kuenta'u i jnu'un ndaa ya siki kuachi i. ⁴ Tu ka janta'u i ja ni sino Cristo taka jnu'un ni chayika ley Moisés siki yo, ja vijna mani ja kandixia yo Cristo nava na kendo ndaa yo nuu Yandios, nava na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ko tu ni ka janta'u i.

⁵ Chi ni chaa Moisés siki nasa kendo ndaa yívi nuu Yandios, ti ni kachi: “Nu ñin yívi na siuku ndaa i taka jniñu ta'u ley, nusa ti kuchaku va'a i nuu ñuyívi ja'a ti ni'in i ta'u nuu Yandios”, kachi tutu. ⁶ Ko siki jnu'un ja ni'in yo nuu Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, ti so nini ja kandixia yo jnu'un Cristo, chi kachi jnu'un ni ka'an Moisés nu ni chaa da: “Tu kani ini ra ja ki'in ra andívi”, chi jiin jnu'un un skuun ra Cristo undi ñuyívi, ko tu kojnuni ja sa'a ra sia'an. ⁷ Xi nakani ini ra jnu'un ni chaa Moisés ja ka'an: “¿Nau kuu ja

kinkuun undi nuu kunu xaan chii ñu'un un?" Ti jiin jnu'un un kani ini ra ja na tava ra Cristo nuu ñuji'i, ko tu kuu ja sia'an. Vasu na kuu sa'a ra taka jniñu ña'nu xaan un, ko tu kuu kendo ndaa ra nuu Yandios ja sia'an. Tu iyo ni ñin jniñu ja kendo ndaa yivi nuu Yandios.

⁸ Ko jnu'un siki nasa kandixia yo Cristo, ñin ni kuu jiin jnu'un ni chaa Moisés nu ni kachi da: "Ko jini va'a ra jnu'un ndaa Yandios ti ñini ndo'o ini ra siki un", kachi tutu. Ti yukan kuu maa jnu'un ja ru'u Pablo, jani ri siki nasa kandixia ra jnu'un Yandios siki Cristo. ⁹ Ti nu ka'an ndaa ra ja jito'o ra kuu Jesús, ti nu kandixia ra jiin ni ini ni añu ra ja ja ni nandoto ya ma'ñu ñuji'i, yukan kuu ja keta'u ra nuu Yandios. ¹⁰ Chi jiin ni ini ni añu yo kandixia yo ja ni ji'i Jesús ja'a yo, ti siki un kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ti ka ka'an ndaa yo ja Jito'yo kuu maa Cristo Jesús, ti jiin yukan keta'u yo nuu ya. ¹¹ Chi suni ka'an tutu ii Yandios: "Taka yivi ja kandixia i ya, chi jankivi kukanuu i", kachi tutu. ¹² Ka'an sia'an chi ñin nuu yivi hebreo jiin taka yivi inga nación. Chi maa ya kuu jito'o nuu tendi'i yo, ti maa ya kunda'u xaan ini ya nuu tendi'i yivi ka'an nda'u jiin ya ja kuni kandixia i ya. ¹³ Chi sia'an ka'an tutu Yandios: "Taka yivi ja ka'an nda'u jiin Jito'yo ja kuni kandixia i ya, ti jandaa ndixia kuu ja na keta'u i nuu ya", kachi tutu.

¹⁴ Ko tu kuni kanda'u i jiin ya nu tu kandixia i ja maa ya kuu ja kua'a ta'u nuu i. Ni tu kuni kandixia ndaa i nu tu kuniso'o i jnu'un ya. Ti jandaa ndixia ja tu kuniso'o i jnu'un ya nu tu nau ñin ja kani jnu'un ya nuu i. ¹⁵ Ti nu tu taji ya yivi ja

tatu ya jniñu nuu i, va tu kuu kani i jnu'un ya, chi sia'an ka'an tutu ii Yandios: “Vii xaan kuu jniñu ja ndiso taka yiví ja jika i ka'an i jnu'un Yandios, ti jiin yukan ja'a i jnundee ini yiví naa i”, kachi tutu.

¹⁶ So ja ansu ndí'i yiví janta'u jnu'un Yandios, chi undi na jana'an kachi profeta Isaías nuu yiví hebreo: “Tata yo Yandios, jaku ni yiví ni kandixia jnu'un ni ka ka'an na”, kachi da. ¹⁷ Nusa ti nu ka jiniso'o i jnu'un Yandios, chi kuu kandixia sava'ni ga yiví. Ti maa jnu'un ja ka jiniso'o i kuu jnu'un Yandios siki Cristo. ¹⁸ So ja ru'u Pablo, jikajnu'un ri: ¿Ja tu ni ka jiniso'o yiví hebreo jnu'un Yandios nusa? Tuu, chi jandaa ndixia ni ka jiniso'o i, chi tutu ii Yandios ka'an:

Undi ni ñuyiví ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios ja ni ka jani ndaa chaa ni ka ka'an.

Ti undi nuu taka ñuu ni jikajnu'un ya.

Kachi tutu.

¹⁹ Inga jinu ru'u Pablo, jikajnu'un ri ro'o, ¿xi kuu ja tu ni ka chaku ini i yiví Israel maa jnu'un Yandios nu? Tuu, chi ni ka chaku ini i so ja tu ni ka janta'u i. Ti yukan ni ka'an Moisés jnu'un ni ka'an Yandios siki yiví Israel nu ni kachi da:

Na sa'a ri ja na kava kuiñi ini ra ti kava kuasun ini ra naa ra,

chi na kani ri jnu'un ri nuu yiví taka ga nación, vasu ka ndo'o ini ra ja tu kuantu'u ya yiví un.

Ti na kuíti ini ra naa ra ja na kuicha nuu jnu'un ri nuu yiví taka ga nación,

vasu ka ndo'o ini ra ja yiví un tu ka chaku kuíti ini i jnu'un ri.

Kachi tutu.

²⁰ Ti suni profeta Isaías ni chundee ini da ni ka'an kaji da ja ni kachi Yandios:

Ni sa'a ri ja ni kenda kaji jnu'un ri nuu yivi taka ga nación, vasu tu ni ka ñukuu ini i ja kunso'o i jnu'un ri.

Ti jiin jnu'un ri ni xna'an ndaa ri nuu i ja maa ri kuu Yandios, vasu tu ni ka nanduku i ru'u.

Kachi Isaías.

²¹ Ko siki maa yivi Israel, ni ka'an profeta Isaías ja ni kachi Yandios:

Ndikivi kanda'u ri ja na kandixia ra jnu'un ri, ko tu ni ka janta'u ra jnu'un un.

Chi su'va ni ka nduni'in xaan ini ra siki jnu'un ri.

Ni kachi ya, ni kachi Isaías.

Yivi Israel ja ka kandixia i Jesús

11

¹ Nusa, ti jikajnu'un ri: ¿Xi ja ni xndoo Yandios yivi ñuu ya Israel, ja na naa i naa i nu? ;Ko tu kuu kuiti! Chi ru'u Pablo, suni kuu ri chaa Israel. Kuu ri jna'an tata najana'an Abraham ja ni xnukoo da nación Israel, ti suni kuu ri jna'an maa Benjamín, ja ni xnukoo da ñn jna'an da ja ka yi'i jiin nación Israel. ² Yukan kundaa ja tu ni xndoo Yandios ndi'i yivi Israel, chi ma'ñu yivi un iyo yivi ja ni nakaji ya undi najana'an. Va tu ka jini ra nava ka'an tutu ii Yandios, ja ka'an Elías nasa ni ka'an nda'u da jiin Yandios siki yivi Israel, ti ni kachi da: ³ “Tata na Yandios, ni ka ja'ni i chaa ka kuu profeta ja ni taji ni ja na nakani da jnu'un ni. Ni ka janu i altar ni, ti maa ñn ni na kendo ja chiñu'un na ni'in. Ti vijna suni ka ndiyo ini i ja ka'ni i saña”, ni kachi da. ⁴ Ko ni nachiso Yandios nuu da: “Ja ni sasñn ri uxia mil

yivĩ Israel ja kuu maa ri, ti yivĩ un tu ni ka jakunjiti i nuu santu ni ka sa'a yivĩ inga nación, ja nani santu un Baal. Ti kua'a xaan yivĩ Israel ni ka chiñu'un i santu un”, ni kachi ya.

⁵ Ti sa ni undi vijna, na kachi ri ja ni nakaji Yandios jaku ni yivĩ Israel ja na kandixia i jnu'un ya. Ti ni nakaji ya yivĩ un so ja ni kunda'u ini ya nuu i. ⁶ Ko nu ni nakaji ya siki ja mani ni kunda'u ini ya, nusa ti tu iyo ni ñin jniñu ja kuni sa'a i nava na kendo ndaa nuu ya, chi mani maa ya ni kunda'u ini nuu i.

⁷ ¿Nasa kuu nusa? Kuu ja yivĩ Israel tu ni ka i ni'in ja ni ka nduku i ja na kendo ndaa i nuu Yandios. Ko sava yivĩ Israel ja ni nakaji Yandios, ni ka kundee i nava ni ka kendo ndaa i nuu ya. Ko sava ga yivĩ Israel ni ka nduni'in ini i, ⁸ nanu ka'an nuu tutu ii Yandios: “Ni sa'a Yandios ja tu ku'un kuiti ini i siki jnu'un ya, ni tu kivi inijnuni i siki nasa kuni ka'an jnu'un ya, ti yukan ka jna'an yivĩ undi kivi vijna”, kachi tutu. ⁹ Ti suni ni kachi rey na jana'an David: Vasu kua'a jniñu va'a xaan ni sa'a Yandios jiin yivĩ Israel,

ko jikan ri nuu ya vijna ja na koo taka jniñu va'a un, nava maa jniñu un na ndeokani ja kuu maa i, ja na ndeokava ini i nuu kuachi, ti na taji Yandios nundo'o siki i.

¹⁰ Ti na nduni'in ini i ka jini i ja ni ka ndeokava i jiin kuachi.

Ti na kondo'o i nundo'o ja kuu ni kani, ti na koyu'u xaan ini i jiin nundo'o ka kondo'o i.

Kachi tutu.

Yivĩ inga nación ja kandixia i Jesús

11 Nusa ti jikajnu'un ri: ¿Ja tu kuenta'u kuiti Yandios yivi Israel siki ja ni ka yuji ndi'i i, ti ni ka nduni'in xaan ini i siki jnu'un ya nu? ¿Ti ja siki un tukaa kuenta'u ya maa i nu? ¡Ko tu kuu kuiti! Chi siki ja ni ka nduni'in ini i siki jnu'un ya, ti yukan sa'a ya nava yivi taka ga naci6n na kivi i nuu jnu'un ya ja na ni'in jnu'un ka'nu ini nuu Yandios, ti na nama ya i. Ko yukan sa'a ya nava yivi Israel na kuasun ini siki yivi inga naci6n, ti kundio ini i ja ni'in jnu'un ka'nu ini nuu ya, siki nasa nama ya i naa i. 12 Ti siki ja tu ni ka kandixia yivi Israel jnu'un Yandios, yukan ni nuña ndixia ichi nuu yivi taka ga naci6n ja ka kandixia i. Ti ansu nini yivi Israel ka ndisojniñu nuu Yandios ja ka xna'an i jnu'un ya, chi ni kenchaa ya jniñu un nuu i, ti ni ja'a ya nuu yivi taka ga naci6n. Ko nu na ya'a kivi un, ti yivi Israel ti keja'a kandixia i jnu'un ya siki Cristo, ti na siuku Yandios jnu'un ya ja kandixia kua'a xaan yivi Israel naa i.

13 Ko vijna ru'u Pablo na kachi ri nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yivi inga naci6n, ja ru'u kuu ap6stol ja ni nakaji Yandios, ja na ka'an ri jnu'un ya siki Cristo Jes6s nuu ro'o naa ra. Ti jiin ni ini ni aña ri sa'a ri jniñu un ja ni tatu ya nuu ri. 14 Chi kuni ri ja sia'an na nakani ini sava jna'an ri, ja ka kuu i yivi Israel, ja na kundio ini i ni'in i jnu'un Yandios siki nasa nama ya yivi naa i, ti saka'nu ini ya nuu i. 15 Ti jandaa ndixia ja ni xndoo Yandios yivi Israel, ti ni taji ya jnu'un ya nuu yivi taka ga naci6n ja na ni'in i jnu'un ka'nu ini nuu ya, ti na ndumani i nuu ya. Nusa ti kivi na naki'in tuku ya yivi Israel ja na kandixia i jnu'un ya, ti kuu nanu ja ni ka nandoto i nuu ñuji'i, chi vijna ka kuu i nanu ndiyi ja tu ka

jinis'o kuiti i jnu'un ya.

¹⁶ Ti siki jniñu yivi Israel ja ka soko i xnakan nuu Yandios staa ja kee undi nuu nuu yujña un, yukan ka xna'an i ja ndi'i yujña un yi'i nda'a Yandios. Nusa ti suni sia'an ñn yujnu, undi yo'o jiin undi tendi'i nda'a yi'i jiin maa. Ti suni siukan yivi Israel ka yi'i i jiin Yandios, chi maa Yandios ni nakaji ya tata i najana'an ja ni xnukoo da nación Israel, ti ni ka kuu i kua'a nda'a nuu ri kaña yo'o i un, ¹⁷ chi yivi Israel ka kuu i nanu nda'a ñn yujnu olivo va'a. Ti ni ja'ncha taka nda'a un. Ti taka ro'o naa ra ja ka kuu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú, ja ka kuu ra yivi inga nación, ja undi nuu tu ni ka jini ra jnu'un ya, ni ka nduu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú. Ti olivo yukú ni nachu'un ya ro'o naa ra ma'ñu uu ga nda'a un ja ka kuu i maa yivi ka yi'i jiin yujnu olivo va'a. Ti sia'an ni ka ni'in ra jnundee ini nuu Yandios, nuu ndee yujnu olivo va'a un nuu yo'o yujnu un. ¹⁸ Ti nu sia'an ni sa'a va'a ya jiin ro'o naa ra, ko tu kuu nduvixi ini ra siki yivi ja ka kuu i nanu nda'a yujnu ni te'nde un. Chi na nuku'un va'a ini ra ja ansu nda'a un kuu ja jista kajin nuu yujnu un. Chi su'va yo'o yujnu un kuu ja jista kajin. Ja yukan kuu ja chaku. ¹⁹ Ti sanaa ti ka'an ra: “Tuu, chi sava nda'a un ni ja'ncha nava na nachijni ya ru'u nuu ni ja'ncha nda'a un”, kachi ra.

²⁰ Jandaa ka'an ra, ko nuku'un ini ra ja ni ja'ncha ya yivi Israel un siki tu ni ka kandixia i jnu'un Yandios. Ko siki ro'o ja ka kuu ra yivi inga nación, so ja ni ka kandixia ndaa ra jnu'un ya. Yukan kuu ja ni keta'u ra nuu Yandios. Ti yukan tu kani vixi ini ra nuu yivi Israel nusa. Chi su'va, na kuyu'u ra ja koto yuji ra nuu Yandios. ²¹ Chi jandaa ndixia

kuu ja nu tu ni saka'nu ini ya nuu yiví Israel, ja ka kuu i maa nda'a yujnu va'a un, ti suni sia'an tu saka'nu ini ya nuu ro'o naa ra nu tu siuku ndaa ra jnu'un ya.

²² Nusa ti kani ini naa ra ja va'a xaan ini Yandios jiin ra, ko suni nasa ni taji ya nundo'o nuu yiví Israel ja tu ni ka jandatu i jnu'un ya. Ko ni kunda'u ini ya ro'o naa ra, ja ka kuu ra yiví inga nación nu kuandatu ra jnu'un ya. Ko nu tuu, ti tukaa ni'in ra jnu'un ka'nu ini nuu Yandios. ²³ Ti maa yiví Israel, nu nakani ini i ti kandixia i jnu'un Yandios, nusa ti na nduka'nu ini ya nuu i, ti kuu na chijní ya tuku nu ni ka kenchaa i, ti nduu i se'e ya. ²⁴ Nusa ti taka ro'o ja ka kuu ra yiví inga nación, ja undi nuu tu ni ka jiniso'o kuiti ra jnu'un ya, ko ni janta'u ya ti ni nasama ya ro'o. Ni nasama ya ro'o nava ka'ncha yo nda'a yujnu olivo yukú, ti nachijní yo xini yujnu olivo va'a. Sia'an ni sa'a Yandios jiin ro'o naa ra, ja ka kuu ra yiví inga nación, vasu undi nuu tu ni ka kuu ra se'e ya nanu yiví Israel, chi ni ka kuu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú ja tu ja'i nachijní yo xini yujnu olivo va'a. Ko vijna chi tukaa, chi ja ni ka nduu ra se'e Yandios, chi ni nasama ya ro'o. Ko nu sia'an sa'a ya jiin ro'o, ja ka kuu ra yiví inga nación, nusa ti yachi ga nduka'nu ini ya nuu yiví Israel, chi undi nuu kuiti maa i ka kuu maa yiví Yandios, chi maa i ka kuu maa nda'a yujnu olivo va'a ansu yiví inga nación.

Kandixia kua'a yiví Israel

²⁵ Ñani, ja ka kuu ra yiví inga nación, kuni ri ja na chaku ini ra siki jniñu sa'a Yandios jiin yiví Israel, nava tu ku'un ini ra ja ni ka nduña'nu ga ra nuu

Yandios ja kuu yiví Israel. Chi undi nuu ni kundee sa'yí jnu'un ja'a, ko vijna ja ni stuu ndaa ya ja sava yiví Israel ni ka nduni'in ini i. Ti sia'an koo jiin yiví un undi na jinu kiví ja na kandixia yiví taka ga nación ja changa ga kuni i jnu'un ka'an Yandios, undi nu ni ndí'í yiví ni ka ñuso'o jnu'un un, yukan na ti ni jinu kiví. ²⁶ Yukan na ti nakua'a ya ta'u nu ndí'í yiví nación Israel, chi sia'an ka'an tutu ii Yandios:

Ichi ñuu Sión kiji Yandios ja nama ya yiví.

Ti na sa'a ya ja tukaa koo kuachi nuu taka jna'an tata najana'an Israel ja nani da Jacob.

²⁷ Chi ja'a kuu jnu'un ni chiso ri nuu i naa i, ja nchaa ndixia ri ñn kiví, ti kenchaa ri kuachi i.

Kachi tutu.

²⁸ Siki ja yiví Israel, ka jito u'u i jnu'un Yandios siki Cristo Jesús, ja yukan ni nuña ichi ja kua'an jnu'un Yandios nuu ro'o ja ka kuu ra yiví inga nación. Ko vasu ka jito u'u i jnu'un va'a ga vijna, ko ni nakaji ya yiví un ja ni kunda'u ini ya nuu i, chi yukan ni chisojnu'un ya nuu tata na jana'an yiví Israel. ²⁹ Chi Yandios tu nandeokava kuiti ini ya ja ni nakaji ya yiví un naa i ja kundiso i jniñu ña'nu nuu ya, chi vanuxia undi nuu ni nakaji ya ja na kuu i maa se'e ya. ³⁰ Chi undi nuu, ro'o ja ka kuu ra yiví taka ga nación, ni ka kuu ni'in ini ra siki jnu'un Yandios, ko nu ni ka nduni'in ini yiví hebreo siki ya, ti ni kunda'u ini ya nuu taka ro'o naa ra. ³¹ Ti vijna, vasu ni ka nduni'in ini yiví hebreo siki ya. Ja yukan ni kunda'u ini Yandios ro'o naa ra, ko suni kunda'u ini ya nuu i vasu ni ka nduni'in ini i vijna.

³² Chi ni kachi Yandios ja tendí'í yiví na nduni'in

ini i. Sia'an ni sa'a Yandios jiin yivi nava maa ñn ni maa ya kuu ja saka'nu ini ya nuu i naa i.

³³ So sa'u ini yo chi ndichi xaan jnu'un Yandios, chi tendi'i kuiti ni satu'va ya. Ti jankivi kachi yo ja nasa sandaa ya taka un. Ni tu kujnuni ini yo nasa kuu taka ja sa'a ya jiin yivi ñuyivi ja'a. ³⁴ Chi ka'an tutu ii: “¡Tu iyo ni ñn yivi kujnuni ini nasa ndo'o ini maa Jito'yo! ¡Ni tu iyo ni ñn yivi xna'an nuu ya! ³⁵ ¡Suni tu iyo ni ñn yivi ja sa'a jniñu va'a nuu ya, ja jiin yukan nachunaa ya nuu i”! —kachi tutu. ³⁶ Chi undi nuu maa ya vaji taka ja iyo, ti maa ya ni sa'a ya taka ja iyo, ti ja kuu maa ya kuu. Ti na kachi yo ja vii xaan kuña'nu Yandios ja kuu taka kuiya kua'an vaji. Ti sia'an na koo.

Ta'u ja ja'a Yandios nuu yo naa yo

12

¹ Ñani naa ra, ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra siki ja ka yi'i ra jiin Cristo Jesús. Soko maa ra naa ra nuu Yandios ja kuanukuachi ra nuu maa ñn ni ya. Na koo ña'ii ra nava na kondoo ra ja kuajniñu ya ro'o. Sia'an ka'an nda'u ri jiin ra naa ra, chi ndoo ndixia ja kunda'u ini ya yo'o. Ti nu sia'an na sa'a ra, nusa ti na kusii ini Yandios jiin ra. Ko tu ka'an nda'u ri jiin ra ja na sa'a ra ñn jniñu yii xaan, chi mani ja na kunukuachi ra nuu Yandios jiin ni ini ni añu ra. ² Ti tukaa siuku ra jiin jniñu kue'e ja ka sa'a yivi ñuyivi ja'a. Chi su'va na sama ra ini ra ja nasa koo ra, ti sia'an siuku va'a ra jiin jnu'un Yandios, ti na sa'a yo ja na ndujaa inijnuni ra jiin jnu'un ya. Ti sia'an kuu nakaji ra nau kuu ja va'a ja jajna'an

ini Yandios, ja kus# ini ya, ja na ku kutu ini ra jiiin jnu'un ya.

³ Ti siki ja ni nakaji ya ru'u, ti ni tatu ya jniñu nuu ri ja na xndaku ri jnu'un ya, ti na kachi ri nuu taka ro'o ja kanchuku ini ñuu Roma ja ka yi'i ra jiiin Cristo, ja tu kani ini ra ja kuña'nu ra siki ñani jna'an ra. Chi ndi ñn ndi ñn ra na kani ndaa ini siki naa jniñu ni ja'a ya nuu ra. Chi sa'a ya ja na kandixia ndaa ra Yandios ja na chindee ya jiiin sava'a ni ga jniñu ni ja'a ya nuu ra. ⁴ Chi sa'a yo nanu ja yiki kuñu yo yi'i kua'a nuu, ti ñn ñn un siin siin jajniñu. ⁵ Ti suni sia'an yo'o naa yo, vasu iyo kua'a yo ja ka yi'i yo jiiin Cristo, ti siin siin ka junukuachi yo nuu ya ko ñn ni yiki kuñu ka kuu yo ja ka yi'i yo jiiin ya, chi ñn ni ka kuu taka yo. ⁶ Ti siin siin ta'u ni ja'a ya nuu yo ja na sa'a yo maa jniñu kuni ya, ti nasa jniñu ni sa'a ya nuu ñn ñn yo. Nusa ti na kuajniñu va'a yo taka ta'u ni ja'a ya. Nu ñn ra ni ni'in ta'u ja nakani ra jnu'un Yandios, nusa ti kanuu ja kandixia ndaa ra ja maa Yandios ja'a ya jnu'un un nuu ra. ⁷ Ti nu ñn ra ni ni'in ta'u ja chindee ra ñani jna'an ra, ti konuu ini ra sa'a ra. Ti nu ñn ra ni ni'in ta'u ja xna'an ra jnu'un Yandios, ti nduku ndee ra jiiin jniñu un. ⁸ Ti nu ñn ra ni ni'in ta'u ja kua'a jnundee ini nuu ñanijna'an ra, ti koto xndi'i ini ra jiiin jniñu un. Ti yivi ja kuta'u ñn ndajniñu ja chindee i nuu ñanijna'an nda'u i, ti ni ini i na kua'a i ndajniñu un. Ti chaa ta'u jniñu nuu ñani jna'an, ti vii na ta'u da jniñu un sa'a da. Ti yivi ja jito nda'u nuu yivi jna'an nundo'o, ti na kus# ini i jiiin jniñu un.

Jniñu ja kunda'u ini jna'an yo

⁹ Na kunda'u ndixia ini ra naa ra nuu taka ñanijna'an ra jiin jniñu sa'a ra, ti ansu ja so ka'an ra. Su'va na koto u'u ra jniñu kue'e un, chi sa'a dañu nuu jna'an ra. Su'va na kukutu ini ra sa'a ra mani jniñu va'a ja kuu ñani jna'an ra. ¹⁰ Chi kanuu ga ja na kunchuku mani ra jiin taka jna'an ra, ja ka chindee jna'an ra. Ti kava yiñu'un ra nava na ka'an yiñu'un ga ñanijna'an ra jiin ra.

¹¹ Kukutu ini koto kukuxi ra jiin taka jniñu sa'a ra, chi ni ini ni añu ra na kañukuu ini ra ja sa'a ra taka jniñu ja kuni maa Jito'yo. ¹² Ti na kosii ini ra kundatu ra kivi nduña'nu ra nuu ta'u Yandios jniñu. Ti na sandee ini ra nu jito ra nundo'o. Ti koto ka'ncha ini ra, siin ka kanta'u ra nuu Yandios. ¹³ Koto nda'u ra ti chindee ra nuu taka ga yivi kandixia nu nau ja kumani nuu i. Ti ndinduu nda'a ra kuanuu ra ve'e nuu taka yivi kandixia i nu kuaja i ve'e ra.

¹⁴ Ti kakanta'u naa ra ja'a yivi ja ka jito u'u i ro'o naa ra. Ko tu ka'an ndeva'a ra siki i. Su'va, kakanta'u ja'a i ja kuu nuu Yandios.

¹⁵ Ti nu kusii ini ñanijna'an ra, ti suni na kusii ini ra jiin i. Ti nu kukui'ya ini i, suni na ndukui'ya ini ra jiin i.

¹⁶ Na kunchuku mani ra jiin ñanijna'an ra, ti tu kava vixi ra ja kundio ini ra nduña'nu ra nuu ñanijna'an ra. Chi su'va ñn ni na koo ra jiin yivi nda'u. Tu kani ini ra ja tu'va ga ra xi ja ndichi ga xini ra.

¹⁷ Koto sa'a ndeva'a ra nuu ni ñn yivi, nu ni sa'a ndeva'a i jiin ra. Su'va na kundio ini ra jniñu yiñu'un ga nava taka yivi un nakuni i nasa kancha ra. ¹⁸ Su'va kava va'a ini ra ti kunchuku mani

ra jiiin taka yiv̄i, vasu nasa kanda maa i. ¹⁹ Nani naa ra, koto chanda'a ra yiv̄i nu ni sa'a ndeva'a i siki ra. Sia chi maa Yandios na kua'a ya nundo'o i. Chi yukan ka'an tutu ii Yandios: “Maa ri kua'a nundo'o i, ti maa ri nakua'a ya'u i”, kachi Jito'yo. ²⁰ Ti suni ka'an tutu ii: “Chaa jito u'u ro'o, nu ji'i da soko, ti kua'a ra ja kaji da. Ti nu ichi ini da, kua'a ra ja ko'o da. Chi nu sa'a ra siukan, ti kukanuu da ti nakani ini da ja ni jito u'u da ro'o”, kachi tutu. ²¹ Koto kua'a ra jnu'un ja na kundee jniñu kue'e un jiiin ra. Sa'a mani jniñu va'a nava na naa ini ra taka jniñu kue'e un.

Na kuandatu yo nuu sticia

13

¹ Taka yiv̄i na kuandatu i nuu taka chaa ka kuu sticia, chi ndisojniñu da nuu ñuu. Chi taka jniñu un vaji nuu Yandios, ti maa Yandios ni ja'a jniñu nuu chaa un. ² Ja yukan taka yiv̄i ja tu jandatu nuu jniñu ta'u sticia, ñin ni kuu ja tu jandatu i jniñu ta'u Yandios, chi maa Yandios ni ja'a jniñu un. Ti yiv̄i nduni'in ini, kuachi ka sa'a i, ti na ni'in i nundo'o. ³ Chi taka chaa ndisojniñu, ansu ndiso da jniñu ja na yu'u yiv̄i ka sa'a jniñu va'a, chi su'va ja na kuyu'u yiv̄i ka sa'a jniñu kue'e. Ti nu kuni ra ja tu nduxaan taka chaa ndisojniñu un nuu ra, sa'a mani jniñu va'a nusa. Yukan ti na kuajnu'un taka chaa un ro'o ja kuu ra ñin chaa va'a. ⁴ Chi taka chaa un ndisojniñu da nuu Yandios, ja kuu ja va'a taka ra naa ra. Ko so ja nu na sa'a ra jniñu ndeva'a, ti na ko yu'u ra, chi ansu ndiso ka'a taka chaa un jniñu ja kua'a da nundo'o nuu yiv̄i. Chi jajniñu ya

maa da ja na kua'a va'a da nundo'o nuu yivi ka sa'a jniñu ndeva'a. ⁵ Ja yukan kanuu ja kuandatu ra nuu chaa ndiso jniñu un. Ko ansu nini ja tu ni'in ra nundo'o, chi suni ja tu jani inijnuni ra ja tu ni jandatu ra maa jniñu ni ja'a Yandios nuu da. ⁶ Ti yukan kuu ja taka ra suni kua'a ra xu'un nuu taka chaa ndisojniñu un, chi xu'un un kuu ja kuu ñuu. Chi ansu nini ndisojniñu da nuu ñuu, chi ka sa'a da maa jniñu ni ja'a Yandios nuu da.

⁷ Ti chunaa ndi'i ra taka ja ka tau ra nuu yivi. Kua'a xu'un ñuu nuu chaa na ki'in xu'un ñuu. Ti cha'u xu'un puesto ra nuu chaa kinya'u nuu puesto. Ti nuu yivi jandatu kuu ra, ti kuandatu. Ti kua'a ra ja yinu'un nuu yivi ja kanuu kua'a ra ja yinu'un. ⁸ Ti koto tau kuiti ra nuu ni in yivi. Chi mani ja na kunda'u ini jna'an ra. Chi yivi ja kunda'u ini jna'an, ja ni siuku i jiin ndi'i ja ni ta'u ley un. ⁹ Chi yukan ta'u ley jniñu: "Tu kusikincha jna'an ra. Tu ka'ni ra yivi. Tu sakui'na ra. Tu sajnu'un ra jiin jnu'un xnda'u ña'an. Tu kundio ini ra ja ñava'a ñanijna'an ra", kachi ley. Chi taka jnu'un yukan jiin taka ga jniñu ta'u ley un, ja yi'i ndi'i jiin maa in ni jnu'un kanuu ja ka'an tutu ii: "Na kunda'u ini ra nuu ñani jna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra", kachi tutu. ¹⁰ Chi nu kunda'u ini yo jna'an yo, ti tu sa'a ndeva'a yo nuu i. Chi ja kunda'u ini yo nu jna'an yo, yukan kuu ja siuku ndaa yo ni ley Yandios.

¹¹ Yukan na kondo'o ini ra, chi sa'a yo nanu ja kuan kuyajni kivi kenda Cristo tuku. Ti tukaa sa'a kuxi ra nuu jniñu ta'u ya nanu yivi kixi. Chi vijna kuan kuyajni kivi ja ni'in yo ta'u ja nduña'nu yo nuu ta'u ya jniñu. Kuan kuyajni ga kivi un ansu

kiví ja ni kandixia yo jnu'un ya. ¹² Ti nava ja kuan ya'a jakuaa, ti ja kuan kuyajni kiví ja ni'in yo ta'u nuu Yandios. Nusa ti tukaa sa'a kuiti yo jniñu ndeva'a ja ka sa'a yiví kanchuku nuu ñuñaa. Ti na sa'a yo mani jniñu iyo ndaa ja ndenda ndijin nuu Yandios. ¹³ Na kaka yiñu'un yo ja mani jniñu ndaa sa'a yo ja ndenda ndijin nuu Yandios. Koto ko'o ra ndixi ja na jini ra, ni tu sa'a ra taka viko kue'e un. Koto kuikonuu ra sa'a ra jniñu kue'e. Ni tu kanaa ra ja kukuasun ini ra. ¹⁴ Chi su'va na kaka ndaa ra jiin jnu'un Yandios nanu ni sa'a Jito'yo Cristo Jesús nu ni kuncha ya ñuyiví ja'a. Ti koto kundio ini ra sa'a ra jniñu kue'e ja nini kuni sa'a yo nu kanchuku yo ñuyiví ja'a.

Tu kuu ichi ini ra nuu ñanijna'an ra

14

¹ Kuanta'u ra yiví ja tu ja'i chaku va'a ini i maa jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja'a i. Koto skexiko ra i, ko tu kanaa ra jiin i siki jnu'un ja tu ja'i chaku va'a ini i. ² Chi iyo yiví ja jani ini ja kaji taka ni nuu, ko iyo uu ga ja tu ja'i chaku va'a ini ti jani ini i ja tu va'a kaji i kuñu, chi mani yuva kuii jiin nduchi ni yaji i. ³ Ti ro'o, nu yaji ra taka ni nuu, ti koto skexiko ra yiví ja tu yaji taka nuu un. Ti ro'o ja tu ka yaji taka nuu ndeyu, koto na skexiko ra nuu yiví ja ka yaji i taka ni nuu ndeyu, chi ja ni janta'u ndixia Yandios yiví un ja kuu i se'e ya. ⁴ Ti ro'o, tu ndisojniñu ra ja kankuachi ra ja'a muzu ja junukuachi da ve'e jito'o da. Tu kuña'nu ra ja sava'a ra jniñu da un. Chi muzu un yi'i da jiin maa ñn ni ve'e un, ti maa jito'o da un ndiso jniñu ja na sa'a ndaa jniñu sa'a

da ansu ro'lo. Ti siki yivi ja yi'i i jiin Jito'yo Jesús, ja junukuachi i nuu maa ya, chi maa ñn ni Jito'yo kuu ja na sava'a maa da, ja na siuku ndaa da jiin jniñu ni tatu ya nuu da.

⁵ Chi suni iyo yivi ja jani ini i ja ii ga ñn kivi ansu inga kivi. Ti iyo yivi ja jani ini i ja ñn nuu ni taka kivi. Ti taka yivi na kondolo ndaa ini i siki nasa ka jani ini i, ko ansu ja ku ichi ini i nuu inga yivi.

⁶ Ti chaa ja sa'a da ja ii ga ñn kivi, ñukuu ini da ja chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da sia'an, ti chaa ja tu sa'a ja ii ñn kivi, suni ñukuu ini da ja chiñu'un da Jito'yo kivi un. Ti chaa ja yaji taka nuu, ñukuu ini da chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da yukan, chi suni na kuantu'u da nuu ya. Ti chaa tu yaji taka nuu un, suni ñukuu ini ja chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da sia'an. Chi suni nakuanta'u da nuu ya. ⁷ Chi nu ka yi'i yo nuu nda'a maa Jito'yo, ti tu kundiyo ini yo ja sa'a yo maa ñn ni jniñu kuni maa yo, chi ni ñn yo tu kuchaku nava ka kuni maa yo, ti ni ñn yo tu nakaji maa kivi kuū yo. ⁸ Chi nu kanchuku yo nuu ñuyivi ja'a, na sa'a yo maa jniñu ja kuni maa Jito'yo. Ti nu ni ji'i yo, ti na kuū yo siki ja sia'an kuni maa Jito'yo. Nusa ti nu kuchaku yo xi kuū yo, ko yi'i yo ini nda'a maa Jito'yo. ⁹ Chi siki yukan ni ji'i Cristo ja'a yo naa yo, ti ni nandoto tuku ya nava na nduña'nu ya ja kuu ya Jito'yo ja ta'u ya jniñu nuu yo, ti sia'an sa'a ya vasu chaku yo xi ni ji'i yo. ¹⁰ Ti nu sia'an kuu, ja maa ñn ni Cristo ta'u ya jniñu nuu yo, ti maa ra tu ndisojniñu ja xndichi ra siki ñani ra ja kandixia i, ni tu ndiso ra jniñu ja skexiko ra maa da. Chi taka yo'lo kujin nuu Cristo, ti maa ya na xndichi ya yo'lo nuu taka jniñu ni ka sa'a yo. ¹¹ Ti jini va'a yo yukan, chi yoso nuu tutu ii Yandios:

Jandaa ndixia ja nuu maa ri tendi'i kuiti yivi na kuandatu i.

Ti tendi'i i na kuni ndaa ja maa ri kuu Yandios.

Kachi Jito'yo.

¹² Nusa ti ndi ñn ndi ñn yo nakua'a jnu'un nuu Yandios nasa jniñu ni ka sa'a yo jiin ñanijna'an yo.

Koto siuku yo jna'an yo nuu kuachi

¹³ Ti ja yukan ti tukaa ku ichi ini yo nuu ñani ka kandixia siki nasa ka yaji da. Su'va na chu'un ini ja tu sa'a ra ni ñn jniñu ja tu jajna'an ini ñani ka kandixia jiin ra, siki ja ndo'o ini da ja jniñu un kuu ñn kuachi. ¹⁴ Ko ja siki maa ri ja yi'i ri jiin Jito'yo Jesús, chi kandixia ndaa ri ja tu iyo ni ñn ndeyu ja tu iyo ndoo ja kuu nuu Yandios, ja tu kuu kaji yo. Ko nu ñn yivi jani ini ja tu va'a ja kaji da ñn nuu ndeyu, nusa ti tu kendo ndoo ndeyu un nuu maa da. ¹⁵ Ti nu ni jini ñn ñani ra ja yaji ra ñn nuu ndeyu ti tu kuva'a ini da siki un, ti tukaa sa'a ra un ja kunda'u ini ra nuu ñani ja suni kandixia da. Koto ma sa'a ga ra ja tu xndi'i ra ini ñani kandixia un, siki ja yaji ra ndeyu ja jani ini da ja kuachi kuu. Koto ma sa'a ra un chi maa da kuu ñn ñani kandixia suni, ti suni ja'a maa da ni ji'i Cristo. ¹⁶ Yukan koto ma sa'a ra jniñu ja inga yivi na ka'an siki un vasu jini ndaa maa ra ja iyo va'a. ¹⁷ Koto ma sa'a ra un chi kanuu ga jniñu ta'u Yandios nuu yo. Kanuu ga un ansu ja kanaa yo siki naa ndeyu ka yaji yo xi ja ka ji'i yo. Kanuu ga ja kuandatu yo jniñu ta'u Yandios, ja na kaka ndaa yo nuu ya, ja na kunchuku mani yo jiin ñani ja kandixia, jiin ja na kusii ga ini yo ja sa'a maa Espíritu Santo. ¹⁸ Ti nu siukan sa'a yo, ti jandaa ndixia ja junukuachi

yo nuu Cristo. Ti suni kusii ini Yandios jiiin yo. Ti suni yivii naa i kua'a i ja yiiñu'un nuu yo.

¹⁹ Nusa ti taka yo'o ja ka yii'i jiiin Cristo Jesús, na kukutu ini yo ti na kunchuku mani yo jiiin ñanijna'an yo, ti na kua'a jnundee ini jna'an yo jiiin jnu'un Yandios, nava na siuku ndaa yo naa yo nuu ichi ya. ²⁰ Ja yukan, koto ma xnaa ra jniñu ja sa'a Yandios jiiin ñani ka kandixia. Koto ma sa'a ra un siki ja kuni kaji ra iin nuu ndeyu ja tu kuva'a ini ñani un. Jandaa kuu ja iyo ndoo taka nuu ndeyu ja ka yaji yo. Ti vasu sia'an, ko tu va'a ja kaji ra ndeyu un ja tu jajna'an ini ñani ra ja kandixia un, ja jani ini da ja kuachi kuu. ²¹ Va'a ga ja tu kaji ra kuñu, ni tu ko'o ra vino nu tu kuva'a ini ñani ja kandixia da siki yukan, chi jani ini da ja kuachi kuu. Ti koto sa'a ra un nava tu sa'a ra ja na kinikava da nuu kuachi, ti nava tu na kakayata da jiiin jnu'un ya.

²² Ti nu kandixia ndaa ra ja tundo sa'a ja yaji ra, nusa ti jini va'a Yandios ja kandixia ndaa ra nuu ya, ti koto kondo'o vixi ini ra siki un. Chi ndatu xaan kuu yivii ja tu nchakuachi i siki ja yaji i iin nuu ndeyu, vasu tu kuva'a ini ñanijna'an i ja jani ini da ja kuachi kuu. ²³ Ko nu kaji ra ndeyu ti ndo'o ini ra siki ndeyu un, chi tu jini ndaa ra nu ja va'a xi ja tu va'a. Nusa ti kuachi kuu, chi tu ndo'o ndoo ini ra ja kendo va'a ndeyu un nuu Yandios. Ti yo'o ja ka yii'i jiiin Cristo Jesús, nu tu kandixia ndaa yo siki taka ja iyo va'a nuu Yandios, nusa ti kuachi kuu.

Vi'ga na kunda'u ini ra ñani jna'an ra ansu nuu maa ra

15

¹ Ko yo'o naa yo ja tu ndo'o uu ini yo siki ndeyu yaji yo, ti iyo ja chindee yo nuu taka ñani yo ja kando'o uu ini i. Chindee yo nuu i ja tu kaji yo ndeyu ja tu kuva'a ini ñani un, chi vi'i ga na kunda'u ini yo ñanijna'an yo ansu nuu maa yo. ² Taka yo na kusii ini jiiñ ñanijna'an yo ja suni kandixia i Cristo. Ti sia'an na kendo va'a i, ti suni kua'a yo jnundee ini nuu i. ³ Na sa'a yo ja kusii ini ñani jna'an yo, chi jandaa ndixia ja tu ni sa'a Cristo nava ni kusii ini maa ya, chi su'va ni sa'a ya nasa ni kusii ini maa Tata ya, chi siukan yoso nuu tutu ii: “Taka jnu'un kue'e ni ka ka'an yivi siki ni, ti ni jinu jnu'un un siki na”, ni kachi Cristo jiiñ Tata ya. ⁴ Chi taka jnu'un ja ni jankoso nuu tutu ii undi najana'an, ni jankoso ja na xna'an nuu yo'o ja tu xndi'i ini yo kaka yo nuu ichi Yandios, ja na ni'in yo jnundee ini nuu jnu'un un. Siukan kuñukuu ini yo ja ni'in yo taka ja va'a ja kua'a ya nuu yo. ⁵ Jandaa ndixia sa'a ya ja tu xndi'i ini yo, ti ja'a ya jnundee ini nuu yo. Ti ru'u Pablo, ñukuu xaan ini ri ja sa'a ya ja na koo ñn nuu ini taka ra naa ra, chi sia'an kuni Cristo Jesús ja nini nuu maa ya ka siuku ra. ⁶ Nava ñn nuu na kava ini taka ra naa ra nu ni ka ndututu ra, ti ñn ni ndusu na koo yu'u ra ja ka chiñu'un ra maa Tata yo Yandios kuña'nu, ja kuu ya Tata Jito'yo Cristo Jesús.

⁷ Ja yukan na kachi ri ja kuantu'u ra taka jna'an ra nanu ni janta'u Cristo Jesús yo'o naa yo, ja jiiñ yukan ni ja'a ya jandaa ja kuña'nu xaan ga Tata yo Yandios. ⁸ Ti suni na kachi ri ja ni kiji Cristo nuu ñuyivi yo ja ni junukuachi ya nuu yivi hebreo, ja ni xna'an ndoo ya jnu'un Yandios nuu i naa i, nava na kundaa taka jnu'un ni keyu'u ya ja

ni chisojnu'un ya nuu taka tata najana'an nación Israel. Ti siukan ni xna'an kaji Cristo Jesús ja ni siuku ndaa Yandios taka ja ni chisojnu'un ya nuu i. ⁹ Ti suni ni kiji Cristo nava yivi taka ga nación ja tu ja'i kuniso'o i jnu'un ya, kanajaa i ya ti kachi i ja kuña'nu ya, chi ni kunda'u ini ya nuu i, nava ka'an nuu tutu ii:

Nusa ti ka'an na jiin yivi taka ga nación ja maa ni kuña'nu ga,

ti kata na yaa ii ja chiñu'un na ni'in.

¹⁰ Chi sia'an ka'an tuku nuu tutu ii:

Taka ro'o, yivi taka ga nación, ñn nuu na kusii ini ra jiin taka ga yivi ni nakaji maa ya.

¹¹ Ti ka'an tutu ii tuku:

Taka ro'o yivi taka nación, ka'an ra ja kuña'nu ga Jito'yo Yandios.

Ti taka ro'o, yivi taka ñuu, suni ka'an ra ja kuña'nu ga ya.

¹² Ti suni profeta najana'an Isaías ni chaa da nuu tutu:

Chii tata Isaí kiji ñn ja kuña'nu.

Ti ta'u jniñu nuu yivi taka ga nación.

Ti yivi taka nación na kandixia ndaa i maa ya, chi kundio ini i ja kua'a ya ta'u nuu i naa i.

Kachi tutu.

¹³ Sa'a ndixia Yandios ja kandixia ndaa yo Cristo, ti ndiyo ini yo ja ni'in yo ta'u nuu ya. Yukan jikan ri nuu ya ja maa Yandios na sa'a ya ja na kosii ini taka ra, jiin ja na kondee ini ra. Chi siki yukan kandixia ra maa ya, ti sia'an kuñukuu ini ra ja ni'in ra taka ja va'a ja kua'a ya nuu ra. Chi maa Espiritu Santo sa'a jniñu un.

Pablo ni nakani da jnu'un Cristo

14 Ñani ri naa ra, ru'u Pablo, kandixia ndaa ri ja maa ra naa ra ka ndiyo ini ra ja sa'a ra mani jniñu va'a, ti suni ka chaku va'a ini ra taka jniñu va'a ja kuni Yandios. Ti kandixia ndaa ri ja va'a ka xndaku nuu jna'an ra, ja nu iyo ñin ra ja tu jandatu jnu'un Yandios, ti inga ra xndaku ni'in undi na kivi ini da nasa kuni ka'an jnu'un ya siki jniñu un. 15 Ni jani ini ri ja chaa ri tutu ja'a ja ka'an kaji ri jiin ñin ñin ra, nava na chaku kaji ga ini ra taka jnu'un ja'a. Ti siukan sa'a ri siki ja va'a ini Yandios ja ni tatu ya ru'u jiin jniñu ja'a. 16 Chi ni nakaji ya ru'u ja kunukuachi ri nuu Cristo Jesús, ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yivi taka ga nación ja tu ja'i kuni i jnu'un ya. Sia'an sa'a ri nava yivi taka ga nación na nakuni i nuu Yandios, nanu ja soko ri maa i nuu ya, ti kuantu'u ya i, chi maa Espíritu Santo sa'a ja na koo ndoo na koo ii yi nuu ya.

17 Nusa ti ni tatu ya ru'u jiin jniñu ja'a, ti kusii ini ri ja va'a sa'a ya jiin jniñu sa'a ri, ja ka'an ri jnu'un va'a Yandios siki Cristo Jesús. 18 Yukan tu ka'an vixi ri siki jniñu ni sa'a ri, chi ka'an ri maa jnu'un nasa ni jajniñu Cristo ru'u, ja ka'an ri jnu'un ya nuu yivi taka ga nación. Chi jiin jniñu sa'a ri ti jiin jnu'un ka'an ri, ni sa'a ya ja ni ka jandatu i nuu ya. 19 Ti ni sa'a ri tijni jniñu ña'nu ja xna'an ja kuña'nu ya, chi yukan ni kuu maa jniñu ña'nu ni sa'a Espíritu Santo jiin ri. Ti sia'an ni ka'an ri jnu'un va'a Yandios siki Cristo nuu yivi taka ñuu. Ni keja'a ri undi Jerusalén, ti ni ndekava ri taka ñuu jiin undi taka nda'a ñuu Ilírico. 20 Yukan ni jitu ndi'i ini ri ni jani ri jnu'un va'a Yandios siki Cristo Jesús nuu taka ñuu, nuu yivi ja changa ga kuniso'o i jnu'un Cristo, chi ru'u tu ni ja'an kani ri jnu'un

nuu taka yiví ja ja ni ka jiniso'o jnu'un ja ni ka ka'an taka ga chaa. ²¹ Su'va ni sa'a ri nava ka'an nuu tutu ii:

Taka yiví ja jankiví ni kiji jnu'un ya nuu i, vijna ti na kuniso'o i jnu'un ya.

Ti taka yiví ja tu ja'i kuni kuiti i jnu'un ya, vijna ti chaku va'a ini i jnu'un ya.

Ndo'o ini Pablo ja ki'in da ñuu Roma

²² Ja yukan, siki jniñu sa'a ri ja'a, ja jani ri jnu'un ya taka ñuu, ti tu kuu ja jaa ri nuu kanchuku ra naa ra. Vasu tijni jinu ni ndo'o ini ri ja jaa ri. ²³ Ko vijna chi ja ni ndekava ri jiin jniñu nuu ni ka'nu nda'a ñuu ja'a, ti vanuxia ni kuu kuiya ja ndio ini ri jaa ri nuu kanchuku ra. ²⁴ Ja yukan ndo'o ini ri ya'a ri nuu kanchuku ra ichi ki'in ri nuu España. Ti kusii ini ri nu ja ni ka kanxia'u yo. Yukan ti chindee ra ru'u naa ra ja kuu ichi ki'in ri yukan.

²⁵ Ko vijna chi ki'in ri ñuu Jerusalén, ti kunda'a ri jaku xu'un ja kuu taka ñani yo kanchuku yukan. ²⁶ Chi ñani yo ja ka kandixia ini ñuu Macedonia jiin ñani ka kandixia ñuu Acaya, ni ka kueko i jaku xu'un ja ki'in nuu taka ñani ka jna'an nundo'o ñuu Jerusalén. ²⁷ Chi taka i ni kusii ini ja ni ka kueco i xu'un. Ti iyo va'a yukan, chi taka maa i ja kuu yiví taka ga nación, ti ndixia ja ka chindee va'a i yiví hebreo yukan. Chi ja siki yiví hebreo ti ni ka ni'in i jnu'un Yandios ja ka kuu i yiví inga nación. Ja yukan kanuu na chindee i yiví hebreo ja ka kandixia, chi ka nandi'i i ja kuchaku i. ²⁸ Ko nu ni sino ri jniñu ja'a ja kin sia'a ri xu'un nuu i, yukan ti kee ri kuaja ri nuu kanchuku ra, ti sa ya'a ri ki'in ri España. ²⁹ Ti jini va'a ri ja nu na chaa ri nuu

kanchuku ra, ti taka yo na ni'in jnundee ini siki ja ka yi'i yo jiin Cristo Jesús.

³⁰ Ñani naa ra, ka'an nda'u ri jiin taka ra ja na chindee chituu ra ru'u, ti kakanta'u ra ja'a ri nuu Yandios siki jniñu ja nduku ndee ri jiin. Yukan sa'a ra siki ja ka kandixia yo Jito'yo Cristo Jesús, jiin siki ja kunda'u ini Espiritu Santo yo'o. ³¹ Ti kakanta'u ra ja na kaku ri nuu nda'a taka chaa tu ka kandixia ja kanchuku ini ñuu Judea. Ti suni kakanta'u ra ja na kusii ini taka ñani kanchuku Jerusalén ja kin sia'a ri xu'un ja'a ja kuu da naa da. ³² Nusa ti nu kuni Yandios ti kuaja ri nuu kanchuku ra naa ra, ti na kusii xaan ini yo naa yo, ti na ni'in ri jnundee ini nu kancha ri jiin ra. ³³ Ti jikanta'u ri ja Yandios na kua'a ya jnu'un va'a ini yo, ja kancha ya jiin taka ra naa ra. Ti sia'an na koo.

Jnu'un ka kanxia'u da

16

¹ Ti vijna, ru'u Pablo, ka'an ri jiin taka ra ja na chindee ra kua'a yo Febe, chi maa ña kuu ña'an ja junukuachi nuu yivi ka kandixia ñuu Cencrea. ² Kuanta'u va'a ña naa ra, chi suni yi'i ña jiin Jito'yo, chi kanuu ja sia'an na sa'a taka yivi ka kandixia. Ti chindee ra ña jiin sava'a ni ga ja nandi'i ña, chi ni chindee ndixia ña kua'a yivi, ti suni undi ru'u ni chindee ña. ³ Kanxia'u ra jiin Priscila jiin Aquila ja kuu ru'u ti na sa ndee ini ndinduu da, chi ndinduu da ni ka chindee ru'u siki jniñu Cristo Jesús. ⁴ Chi nu ni jna'an ri nundo'o ja jaku ni ga ti kuū ri niku, ti ndinduu da ni ka nama ru'u, ti tu ni jitu ini da vasu na kuū da niku. Ja yukan nakuanta'u ri nuu

ndĩnduu da, ti ansu nini ru'u, chi suni taka chaa ja ka kandixia ma'ñu taka ga naci6n.

⁵ Suni kanxia'u ra nuu taka yivĩ ka kandixia ja ka ndututu i ini ve'e Priscila jiin Aquila ja na sandee ini da. Suni kanxia'u ra nuu amigo ri Epeneto ja na sandee ini da. Chi maa da kuu ja ni kandixia undi nuu jnu'un Cristo nuu nda'a ñuu Acaya. ⁶ Suni kanxia'u ra ja na sandee ini María, ña'an ja ni sajniñu xaan nuu ra naa ra ja ni junukuachi ña nuu ro'o naa ra. ⁷ Suni kanxia'u ra ja na sandee ini Andr6nico jiin Junias, ndĩnduu chaa ja kuu jna'an ri, ja ni ku'iin ri jiin da vekaa. Ti taka ap6stol ka ja'a da yĩñu'un nuu ndĩnduu chaa un, chi xnakan da ni ka kandixia Cristo ja kuu maa ri.

⁸ Ti kanxia'u ra nuu Amplias ja na sandee ini da, chaa mani ri jiin, chi kandixia ndaa da Jito'yo. ⁹ Kanxia'u ra nuu Urbano ja na sandee ini da, ja chindee jna'an da jiin yo siki jniñu Cristo Jes6s. Ti suni nuu Estaquis, chaa mani ri jiin. ¹⁰ Kanxia'u ra nu Apeles ja na sandee ini da, chaa ja ni stuu da ja jika ndaa da nuu ichi Yandios. Suni kanxia'u ra nuu yivĩ ve'e Arist6bulo, ja na sandee ini da naa da. ¹¹ Kanxia'u nuu Herodi6n, chaa kuu jna'an jiin ri ja na sandee ini da. Ti suni sia'a ka'an ra jiin yivĩ ve'e Narciso, ja ka kandixia i maa Jito'yo. ¹² Kanxia'u ja na sandee ini Trifena jiin Trifosa, ndĩnduu ña'an ja sajniñu xaan siki jnu'un Jito'yo. Ti suni kanxia'u ra ja na sandee ini P6rsida, kua'a yo ja mani yo jiin, chi suni ni sajniñu xaan ña siki jnu'un Jito'yo. ¹³ Kanxia'u ra ja na sandee xaan ini Rufo, chaa ka jini yivĩ ja va'a xaan sajniñu ja kuu nuu Jito'yo. Ti suni sia'an ka'an ra jiin nana da,

chi maa ña ni jito ru'u, ti sa'a ri nanu ja nana ri kuu ña. ¹⁴ Kanxia'u ja na sandee ini Asíncrito jiin Flegonte jiin Hermas jiin Patrobas jiin Hermes jiin taka ga ñani yo ja ka iyo jiin da yukan. ¹⁵ Ti suni sia'an Filólogo jiin Julia jiin Nereo jiin kua'a da, suni Olimpás, jiin taka ga ñani ka kandixia yukan, ja na sandee ini taka da naa da.

¹⁶ Ti yíñu'un xaan kanxia'u jiin jna'an ra ja ka ndututu ra, ti teyu'u ra nuu da. Taka yívi ka kandixia Cristo Jesús ka kanxia'u i ja na sandee ini ra naa ra.

¹⁷ Ti ka'an nda'u ri nuu ra ñani, ja koto ra maa ra nuu yívi ja ka nduku nasa sasiin jna'an jiin jnu'un ja tu yí'i jiin taka ja ni ka kutu'va ra. Ti kuxio ra nuu yívi un nu sia'an ka sa'a da, ¹⁸ chi yívi un tu sa'a da jniñu ja kuni maa Jito'yo Cristo Jesús, chi maa ni jniñu ja kuni maa da. Chi vixi xaan yu'u da ka ka'an da, ti yukan ka xnda'u da nuu yívi ja tu ja'i kuni va'a da jnu'un ndaa ti ka kandixia da un. ¹⁹ Ti taka ro'o, chi ka jini va'a yívi naa i ja ka kandixia va'a ra ti ka jandatu ra nuu ya, ti ja siki yukan kusii ini ri. Ti kuni ri ja va'a na kutu'va ra taka jnu'un va'a ja yí'i jiin jnu'un Yandios, chi maa ñin ni jnu'un un ka'an jandaa, ansu ja sa'a ra ñin jniñu ndeva'a. ²⁰ Ti maa Yandios na kua'a ya jnu'un ndee ini jiin jnu'un sii ini, nava yachi na sa'a ya ja na kundee ra siki taka jniñu kue'e ja kuni sa'a ja'u'u un. Ti maa Jito'yo Jesús ja kunda'u ini ya yo'o, na chindee ya taka ro'o naa ra, ti nava sia'an na koo.

²¹ Sandee ini ra naa ra kachi Timoteo, chaa chindee jiin ri siki jnu'un ya. Ti suni sia'an ka'an taka jna'an ñuu ri, Lucio, Jasón jiin Sosípater.

²² Ti maa ri ñani Tercio, ja chaa ri tutu ja'a ja ka'an Pablo, suni kanxia'u ri ja na sandee ini taka ra naa ra ja ka kandixia yo Jito'yo. ²³ Ti suni sia'an ka'an Gayo, chaa ni ja'a nuu ve'e nuu kanchuku ri. Kanxia'u da ja na sandee ini ra naa ra. Chi suni sia'an januu da ve'e nuu taka yivi ka kandixia. Ti suni siukan kanxia'u Erasto, chaa kuu tesorero ñuu ja'a. Suni siukan ka'an ñani yo Cuarto.

²⁴ Ti maa Jito'yo Cristo Jesús ja kunda'u xaan ini ya yo'o, na chindee ya ro'o naa ra nava sia'an na koo, chi maa Jesús kuu Cristo ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios. Ti sia'an na koo.

Jnu'un sa ndi'i ni ga

²⁵ Ti vijna na kana yo Yandios chi ña'nu xaan ga kuu ya. Chi mani maa ya sa'a kutu jnu'un ini taka ra naa ra, jnu'un ja ni xna'an ri nuu ra ja kuu mani jnu'un ndaa siki Cristo Jesús. Ti suni kua'a ya jnundee ini nuu ra, chi vijna ja ni xna'an Yandios jnu'un Cristo Jesús, maa jnu'un ja ni kunde sa'yi undi changa ga ni ndenda Cristo. ²⁶ Ko vijna ti ja ni kenda ndijin chi ni chaa Cristo. Vijna ti chaku ini yivi maa tutu ii ja ni chaa taka profeta, ja ni ka ka'an da jnu'un ya. Ti sia'an kuu chi maa Yandios ni ta'u jniñu ja'a, ja na kenda ndijin jnu'un ya nuu yivi tendi'i kuiti nación, nava na kandixia i Jesús ti kuandatu i jnu'un ya.

²⁷ Ni kani ni kuiya na ka'an yo ja kuña'nu Yandios siki jniñu ña'nu ni sa'a ya jiin Cristo Jesús. Chi maa ñn ni maa ya kuu ja ndichi xaan ga. Sia'an na koo.

Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa
New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec,
Yosondúa)

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Yosondúa

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Yosondúa [mpm], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Yosondúa

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

28a989a2-bd36-59ff-b10d-452e0cb74797